

BIA-P. 2.3.1/2-18

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร

[ชุดลอยปทุม อันต์ับ ๑๘]

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ๗
มีนหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยัง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสู่สตรีจางน ๗
จะทุกข์ทนทงคณวัน	พิฆาตกันเบมิประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บวรชัพพะพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกส่องส่องพันภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิริศรัย
แปลหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปดพิ ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

พระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงเป็น

กัลยาณเมตตร

[ชุดลอยปทุม อันตบ ๑๘]

พุทธทาสภิกขุ

พระธรรมเทศนาวันอาสาฬหบูชา

พิมพ์สนองพระคุณ

เจ้าคุณปัญญาวิสุทธิกุล (ปกัสสโร)

จัดพิมพ์โดย

คุชฉี และ สุนีต ประภาสวัต

ปรีณูญา ดาว สหไมภค

"ปรีณูญา ตายก่อนตาย" ๑๕๖ ๑๕๗
เป็นอันจบ ว่างบสิ้น การศึกษา
เป็นโลกุตระ ขลุ่ยพ่น เพลงโลก
หยุดไว้ก่อนว่า สิ้นสิ้น - สวรรค์

ปรีณูญา แสงสว่าง ดาวสหไมภค
คนเขาวา เยงโยก ไม่เห็นห่ม
ไม่เห็นดี ศึกษารใหม่ ๑๕๖ ๑๕๗
รับเอามา ตำรับ กับทั้งแม่

แม่ แผลงผล ปรีณูญา "ตายก่อนตาย"
คนทั้งหลาย สวรรค์ ไม่รู้เรื่อง
เขาเอาอยู่ ๑๕๖ ๑๕๗ สิ้นสิ้น
เขาเคยคือ ตำรับคน ๑๕๖ ๑๕๗ ๑

น. อ. ส. ส. ส.

คำนำ

ท่านเจ้าคุณปัญญาวิสุทธิคุณ (ปกัสสโร) หรือหลวงพีสนิท ประภาสวัตน์ นั้น ยามที่ขมวราวสฤทธิโยมขอให้ท่านให้พรหรือรับเข้าให้ประพรมน้ำมนต์ให้ ท่านจะข้มแอ้ม และแล้วในอาการอันสงบ ท่านจะเอ่ยขึ้นด้วยน้ำเสียงหนักแน่น, ชัดถ้อยชัดคำ, ประกาศพระกิตติคุณพระพุทธรเจ้า พระธรรมเจ้า ก่อนทุกครั้งไป : "นัตถิเม สรรพนัง อัญญัง พุทฺโธ เม สรรพนัง ะวัง พระพุทธรเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า ที่พึ่งอันของข้าพเจ้าไม่มี นัตถิเม สรรพนัง อัญญัง ธัมโม เม สรรพนัง ะวัง ที่พึ่งอันของข้าพเจ้าไม่มี พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า ฯลฯ"

แต่ถ้าจะกล่าวอย่างบุคลาธิษฐานแล้ว เราก็คงจะต้องยอมรับว่าหลวงพีสนิท ปกัสสโร เป็นผู้ทรงศีลที่เคารพในพระพุทธรเจ้า พระธรรมและพระวินัยยิ่งกว่าชีวิต และเกิดทุนปฏิบัติบูชาอย่างสุดชีวิตจิตใจของท่านตลอดมา เช่นเมื่อใกล้จะหมดลม ท่านก็ยังได้เตือนลูกศิษย์ที่มากเยี่ยมให้ดูตามความเป็นจริงของกันธอันเป็นอนิจจัง ฯลฯ

ฉะนั้นในงานพระราชทานเพลิงศพพระคุณเจ้าหลวงพีสนิท ปกัสสโร ผู้มีพระคุณแก่กระผมและครอบครัวเป็นที่

ยัง^๕ กระผมจึงได้กราบเรียนขออนุญาตพระคุณเจ้าท่านอาจารย์
พุทธทาสภิกขุ เพื่อขอจัดพิมพ์ ธรรมบรรยายเรื่อง "พระผู้
มีพระภาคเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร"^๖ เถม^๗ เพื่อสนองพระคุณ
แต่หลวงพี่สนิท ปภัสสโร เพื่อเป็นที่ระลึกถึงท่านและเพื่อ
เตือนจิตสะกิดใจเราชาวราษฏ์ทั้งหลายในการเคารพพระพุทธเจ้า
พระธรรม อย่างมั่นคงในจิตสนิทแนบแน่นใจไม่ท้อทวนไหวแม้
เมื่อใกล้จะตาย เช่นเนิ่นบ้าง เพราะ "พระผู้มีพระภาคเจ้าทรง
เป็นกัลยาณมิตร"

^๘ หวังว่าหนังสือนี้เป็นยานิสงส์เกิดประโยชน์
ให้แก่จริงแก่เราทั้งหลาย เพราะ "พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็น
กัลยาณมิตร" และถ้าท่านพลิกไปดูในหน้า ๓๖, ๓๘ ของ
หนังสือธรรมะเตม^๙ นี้ ก็จะได้เห็นว่าองค์สมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าท่านก็ไต่เคยตรัสไว้เองแล้ว ถึงอันนิสงส์อันประ
เสริฐจริงแท้กับบุคคลใดสัตว์ใดก็ตาม ที่มีพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นกัลยาณมิตร

อนึ่ง กระผมขอกราบขอบพระคุณ พระคุณเจ้าท่าน
อาจารย์พุทธทาสภิกขุ องค์บรรยายธรรมเรื่องนี้ไว้ ณ โอกาสนี้
โดยความเคารพอย่างสูงสุด

คุณ^{๑๐} ปรึกษาประภาสวัด

คนไม่ทท

การไม่ททนั้นคือ ชวระ ที่ไม่ททชวระทท ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลน ชวระอย่างอื่น เช่น เงิน ทอง เหล็ก
เหล็ก และ ทองแดง การไม่ทท, สิ่งของไม่ทท.

คำว่า "ชวระ" ในชื่อคำนี้เอง มีความหมาย มาก
มาก นอกจากชวระ, แต่ชวระที่จริงที่สุดนั้น ชวระ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ของชวระชาติ ทุกชั้นทุกตอน แห่งวิถีชีวิตการของ เขา,
เมื่อความจำเป็นอยู่ อย่างสาหัส นับ โดยส่วนตัว และ
ส่วนรวม, หรือ ทั้ง โลก.

โลกขาดแคลนชวระ เพราะไม่รู้จักรหัสที่เรียกว่า
การชวระอย่างถูกต้อง ดังที่กล่าวแล้ว เพราะคืออยู่
แต่ด้อยไม่ลงโทษ ในราวสองร้อยปีเกิดจากภาวะการ
ผิดชวระ นั่นเอง. ฐานะชาติ ก้าวหน้าในสังคม ช่อมช่อม
ก็ในราวสองร้อยปีนั้น และเจริญเติบโตขึ้นจนกระทั่ง
ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปด้วยดี นับเมื่อครั้ง. ปรากฏการณ์
สิ่งนี้เองคือ คนในสมัยที่ ไม่ต้องมีการ "อะไร" ใน
สิ่งแล้ว; แต่ในสมัยนี้เองที่คนออกทะเล ใช้ได้มีข้อ
ของเวลา เป็นมาแล้ว. เขาเห็นว่า นกที่ของเขา มีข้อ
เลี้ยง แต่เขาเองก็ สมารถความดีของทุกสิ่งทุกอย่างนั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังอยู่ในการพัฒนาเช่นนี้ อยู่

การรู้จักกรรม คือการรู้ว่าอะไรเป็นอะไรของทุกสิ่งทุกอย่าง
ไม่ใช่อะไรหนึ่งในสิ่งใด แม้ในความคิดหรือความรู้สึกก็เช่นเดียวกัน
ก็เช่นเดียวกันอย่างอื่นด้วย. มิฉะนั้นจะมี ความสงสัยในใจในใจ
ไม่มีความที่แท้แห่ง ความสงสัยในใจ. จิตหรือจิตที่รู้กรรมอย่างแท้-
จริง. ความไม่เข้าใจอย่างอื่นย่อมเกิดไม่ได้เพราะเหตุนี้. ความรัก
เพื่อตนเองด้วยดีด้วยดี มีได้โดยง่าย แต่จะมีความเข้าใจ
คำที่พูดว่ากัน มากมายสักเพียงไร. ผู้มีระบอบธรรมย่อม
รู้สิ่งที่เป็นสุข เมื่อรู้สิ่งที่ไม่ดีมีระบอบธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนด้วยดีอย่างถูกต้อง. ความโกรธแค้นใจ ใน
สิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดี. ไม่พบความทุกข์อันเป็นภาษา
คือ ความโกรธแค้นใจหรือความโกรธ หรือ ความโกรธแค้นใจ
หรือ ความโกรธแค้นใจหรือความโกรธแค้นใจ หรือ ความโกรธแค้นใจ

ธรรมา ย่อมเป็นเหตุให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีอย่างถูกต้อง รู้จักสิ่งที่ไม่ดี
แปรกลับสิ่งที่ไม่ดี และสิ่งที่ไม่ดีอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
หน้าที่ของตนได้ ได้เป็นอย่างดีหรือสิ่งที่ไม่ดี มีกรรมอย่าง
ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขอันสมบูรณ์ และ สันติสุขอัน
สงบอันสมบูรณ์ โดยสันติสุข, มีหน้าที่ที่ทราบทุกสิ่งใน
ใจ แม้แต่สิ่งที่ไม่ดีอันดี และผลของทุกสิ่งในใจ, มีหน้าที่
ความดีความดี หรือ ความดีอันดี แม้แต่ตนเองด้วยดีแล้ว. มี
หน้าที่ที่ทราบ, ใจที่รู้, หรือ ขอบเขตของชีวิต ย่อมไม่มี
แต่ผู้ประพฤตินั้น. ข้อนี้ หมายถึงความว่า ผู้ใดไม่มีความ
อันดีหรือความดีอันดี, มีแต่ สิวหรือ มีแต่สิ่งที่ไม่ดีอันดี
ในประพฤตินั้น มีแต่สิ่งที่ไม่ดีอันดี.

เขา มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สักขารูปการพิภพ เพื่อใช้
 รู้จักสิ่งทั้งปวง ๑๕๗ ถูกตัดลงตามที่เป็นจริง เมื่อมีชีวิตอยู่ก็
 ๑๕๗ ๑๖๗ มีใจ มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สักขารูปการพิภพ
 คือ ๑๕๗ เขาถูกเป็นทาสของคนใดคนหนึ่ง คนใจไม่ซื่อสัตย์ ไม่ซื่อสัตย์
 เป็นคนใจดี โดยมากในโลกนี้จึงมีคนที่ ซื่อสัตย์ขาด ขาด
 เขาจับตัวไปจากมือของตัวเราไม่ได้ ก็จริง แต่หาสามารถควบคุม
 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ๑๕๗ สักขารูปการพิภพ แต่ในคนที่ซื่อสัตย์
 ๑๕๗ ไม่เป็นพิษ-เป็นภัย แก่เราได้ โดยอาศัยธรรมะ นั่นเอง. ที่
 คนในโลก ทำดี เช่นนี้" โลกนี้ ก็เป็น โลกที่สงบร่มเย็นอยู่
 ๑๕๗ และก็เป็นโลกของพระศรีอริยเมตไตรย ขึ้นมาทันที ขึ้น-
 ๑๕๗ กว้าง เพราะเป็นโลกที่ สงบ ๑๕๗ ๑๖๗

ทนทุกข์ ทน โลก ๑๕๗ ๑๖๗ มีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง ๑๕๗
 ๑๕๗ คือเล่นไว้ตามท่าธรรม. การต่อสู้กันทุกคนได้เล่นไว้ตาม
 ๑๕๗ ท่าธรรม ๑๕๗ ๑๖๗ เป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ของ พระศรีอริยเมตไตรย. จะให้
 ๑๕๗ การขัดถูกร่างกายกับธรรมะ ๑๕๗ ๑๖๗ นั้นโดยธรรมะ ๑๕๗ ๑๖๗
 ๑๕๗ ๑๖๗ ๑๗๗ ๑๘๗ ๑๙๗ ๒๐๗ ๒๑๗ ๒๒๗ ๒๓๗ ๒๔๗ ๒๕๗
 ๑๕๗ ๑๖๗ ๑๗๗ ๑๘๗ ๑๙๗ ๒๐๗ ๒๑๗ ๒๒๗ ๒๓๗ ๒๔๗ ๒๕๗
 ๑๕๗ ๑๖๗ ๑๗๗ ๑๘๗ ๑๙๗ ๒๐๗ ๒๑๗ ๒๒๗ ๒๓๗ ๒๔๗ ๒๕๗
 ๑๕๗ ๑๖๗ ๑๗๗ ๑๘๗ ๑๙๗ ๒๐๗ ๒๑๗ ๒๒๗ ๒๓๗ ๒๔๗ ๒๕๗

พระพุทธเจ้า

โลกขบถตาม, ๑๕๗

พระธรรมเทศนาวันอาสาฬหบูชา

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๔

กัณฑ์บ่าย กิตติกรุปเรื่อ

ปรมกัลยาณเมตตคาถา.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร.]

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

มมณฺหิ อานนฺท กถฺยถเมตฺตํ อากมฺม

ชาติธมฺมา สุตฺตา ชาติยา ปริมุจฺจนฺติ

ชราธมฺมา สุตฺตา ชราย ปริมุจฺจนฺติ

มรณธมฺมา สุตฺตา มรณฺสุมา ปริมุจฺจนฺติ

โสภปรีเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาธมฺมา สุตฺตา

โสภปรีเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายะเสถิ ปริมุจฺจนฺตี—ติ.

ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสภพฺโพ—ติ.

๓. บัณฑิตนี้ จะได้วิสันนาพระธรรมเทศนา เพื่อเป็น
เครื่องประดับสติปัญญา; ส่งเสริมศรัทธา—ความเชื่อ และ
วิริยะ—ความพากเพียร ของท่านทั้งหลาย ผู้เป็นพุทธบริษัท

ให้เจริญงอกงามก้าวหน้า ความทางแห่งพระศาสนา ของ
สมเด็จพระบรมศาสดา อันเป็นที่พึ่งของเราทั้งหลาย กว่าที่จะ
ยุติลงด้วยเวลา.

ธรรมเทศนานี้ชื่อว่า **ปรหมกัลยาณमितตคาถา**
แสดงถึง **ความที่สัตว์ทั้งหลาย ได้อาศัยพระผู้มีพระภาคเจ้า**
เป็นกัลยาณมิตรแล้ว บ่มพันธ์จากความเกิด ความแก่ ความ
ตาย และโสภะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อูปลายส ทั้งหมด
ดังนี้.

พิจารณาให้รู้จักวันสำคัญของมนุษย์.

วันนี้เป็น **วันอาสาฬหบูชา** เป็นที่รู้จักทั่วไปว่า
เป็นวันพระธรรม คือเป็นวันที่พระธรรมปรากฏขึ้นเป็น
ครั้งแรกในโลก. ก่อนนั้นพระธรรมอย่างนี้, พระธรรม
อย่างในพระพุทธศาสนานี้ ไม่ได้มีปรากฏแก่โลก เพิ่งจะมี
ในวันเช่นวันนี้ ในสมัยพุทธกาลโน้น.

วันวิสาขะ คือวันที่ศรีสรีร์ **กัฐิพระธรรม** เป็นเครื่อง
กำจัดทุกข์. **วันอาสาฬหบูชา** ถัดมา ก็เป็นวันที่ประกาศ
พระธรรมเป็นครั้งแรก ที่เรียกว่า **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**

เป็นเครื่องกำจัดทุกข์. ต่อมาอีกเจ็ดเดือนจากวันนั้น ถึงวันมาฆบูชา เป็นวันที่พระอรหันต์ประชุมกัน ประกาศความเป็นบิกแผ่น์ของพระภิกษุสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา, เป็นการพิสูจน์ว่า ได้มีผู้ถือเอาพระธรรมเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ได้แท้จริง โดยปริมาณมากมาย.

นี่ทำให้เห็นได้ว่า วันวิสาขบูชา เป็นวันพระพุทธเจ้าเกิด พระพุทธเจ้าตรัสรู้; เพราะการตรัสรู้ซึ่งได้เกิดมีพระพุทธเจ้า. สองเดือนต่อมา ก็เป็นวันอาสาฬหบูชา คือวันพระธรรม คือพระองค์ได้ทรงเบ็ดเตล็ดธรรมที่ได้ทรงตรัสรู้เป็นครั้งแรก และเริ่มมีผู้ติดตาม. เจ็ดเดือนต่อมาเป็นวันมาฆบูชา เป็นวันพระสงฆ์ เพราะเกิดพระสงฆ์ขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นบิกแผ่น์แน่นอนหนา ประคิษฐานพระศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคง.

ขอให้เราทุกคนถือ วันทั้งสาม นี้ ว่าเป็นวันสำคัญ บางคนที่เรียกว่า วันสำคัญของศาสนา. อาจมาเห็นว่าเข้าใจยาก ถ้าเป็นวันสำคัญของศาสนา ก็อาจจะไม่มีประโยชน์อะไรแก่มนุษยก็ได้ ฉะนั้นให้ เป็นวันสำคัญของมนุษยเสียจะดีกว่า.

วันสำคัญของคนุษย์ให้ *หมายความว่าอย่างไร ?*
 หมายความว่า ก่อนหน้า^๕มนุษย์เป็นคนมีคบอบก อยู่ใน
 ความมืดของอวิชา; ไม่รู้เรื่องความทุกข์ ความดับทุกข์,
 ครั้นถึง^๕วัน^๕ได้รับธรรมเทศนา แสดงถึงเรื่องความทุกข์
 และความดับทุกข์. มนุษย์เป็นผู้ได้รับประโยชน์;
 ความสำคัญนั้นได้เกิดขึ้นเพื่อมนุษย์ จะถือว่าเป็นวันของ
 มนุษย์ สำหรับมนุษย์จะได้^๕รับประโยชน์สูงสุด จากพระ-
 พุทธเจ้า.

นั่นแหละเห็นว่า *เรียกวันสำคัญ^๕ว่า* เป็น
 วันสำคัญของคนุษย์ จะดีกว่ากระมัง; เพราะมันแต่^๕
 เป็นวันสำคัญทางศาสนา ที่ทั้งไว้เป็นของศาสนา, มนุษย์
 ก็ไม่เอาใจใส่ จึงได้โง่งมยากันมาตลอดเวลาที่ ยกเอาเรื่อง^๕
 ไว้ให้เป็นเรื่องของพระศาสนาไปเสีย ไม่เอามาเป็นเรื่องของ
 มนุษย์เลย.

วันอาสาฬหะ^๕ กล่าวได้ว่า เป็นวันสำคัญของโลก.

หรือถ้าจะให้ดีกว่านั้นอีก อยากรจะพูดว่า วันสำคัญ
 ของโลก ทั้งโลกทั้งมวล ก็คือทั้งเทวโลก มารโลก พรหม-

โลก โลกอะไรก็ตามทุก ๆ โลก ; วันนี้เป็นวันสำคัญของ
 โลกทุกโลก ปราภฏในคัมภีร์นั้น ๆ ว่า เมื่อแสดงธัมมจักก
 กัปวัตตนสูตรจบลงแล้ว แผ่นดินไหวทั่วโลกธาตุ :
 เทวโลก มารโลก พรหมโลก ช่วยบอกต่อกันไป ถึงข้อที่
 พระองค์ทรงแสดง ธัมมจักกัปวัตตนสูตรวันนี้ ที่อัสสัมช
 ฌมฤคทายวัน ; เป็นเครื่องกำจัดมาร กำจัดทุกข์แท้จริง,
 ไม่มีใครกักค้านได้, จึง น่าจะถือว่า วันสำคัญนี้ เป็น
 วันสำคัญของสัตว์โลกทุกโลก.

แต่บางคนคงจะคิดว่า มันมากเกินไปนัก มันไกลไปนัก
 มันกว้างไปนัก ; เขาเพียงของมนุษย์ ในโลกนี้โลกเดียว
 จะพอดี ; ถ้าอย่างนั้นก็เหมือนกัน ขอแต่ว่า ทั่วโลก
 คนในโลก รู้จักความสำคัญของวันนี้.

สำคัญเพราะเหตุไร? สำคัญเพราะเหตุว่า ด้วรับ
 สิ่งประเสริฐที่สุดสำหรับมนุษย์.

พวกที่เห็นว่าเงินทองดีกว่า ก็จะมีอยู่มากเหมือนกัน ;
 ไม่ได้เห็นว่าธรรมะเป็นเครื่องดับทุกข์ ประเสริฐสูงสุด
 แต่เห็นว่าเรื่องเงินเรื่องทอง เรื่องข้าวเรื่องของ บุครภรรยา
 สามี เป็นเรื่องประเสริฐสุดไปเสีย ดังนั้นก็มี. คนพวกนี้คง

จะพูดกันไม่รู้เรื่อง เก็บเอาไว้เสียทางหนึ่งก็ได้; มาก
กันสำหรับคนที่พอจะพูดกันรู้เรื่องว่า **ธรรมะ** ที่ได้รับเป็น
ของขวัญ หรือเสมือนหนึ่งของขวัญ จากพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้าในวันนั้นนั้น ประเสริฐอย่างไร?

ข้อนี้ก็จะต้องดูให้ลึกเข้าไป หรือเป็นวงกว้าง ครอบคลุม
ถ้วนทั้งสามพระองค์คือ : พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้สิ่งซึ่งเป็น
เครื่องกำจัดมาร แล้วประทานสิ่งนั้นให้แก่เรา, พระธรรม
ที่ตรัสรู้ นั้นแหละ เป็นเครื่องกำจัดมาร เป็นของขวัญที่ทรง
ประทานให้แก่เรา, พระสงฆ์ทั้งหลายได้รับธรรมะ เครื่อง
กำจัดมารนั้นแล้ว เอามาใช้เป็นเครื่องกำจัดมารได้ แล้วก็
สอนสืบ ๆ ต่อกันมา. เราทั้งหลายทุกคน ก็ถูกนับเนื่อง
อยู่ในคำว่าพระสงฆ์.

คำว่า พระสงฆ์นั้น แม้จะ หมายถึงผู้ปฏิบัติบรรลุมรรค
ผล ก็ได้ แม้จะ หมายถึงผู้กำลังปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรค
ผล ก็ได้. เราทั้งหลายก็อย่าได้ต่ำหรือเดาเกินไป จนถึง
ขนาดที่ ไม่เป็นผู้ที่กำลังพยายามเพื่อการดับทุกข์ หรือเพื่อการ
บรรลุมรรค ผล นั้น ๆ.

คนที่ไม่พยายามเพื่อจะดับทุกข์นั้น ก็ต้องเรียก
ว่า คนมืด คนบอด; ไม่เห็นว่ามีกรรมทุกข์, ไม่เห็น
ว่าจะต้องพยายามดับทุกข์, มันก็ช่วยไม่ได้. แต่ถ้าว่า
ไม่เป็นคนโง่เกินไป ไม่เป็นคนพาดเกินไป ไม่เป็นคนหลง
เกินไป ไม่เป็นคนมักบอกละเกินไปแล้ว ก็พอจะรู้สึกได้ว่า
ชีวิตนี้เป็นสิ่งที่ต้องต่อสู้, ต้องปรับปรุง, คือถูกเบียด
เบียนอยู่ด้วยมารร้าย อันได้แก่กิเลสและความทุกข์ ทำให้ได้
รับความทรมานทุกข์ทรมาน ไม่มีความสุขเย็น นี้เรียกว่าเป็น
มาร.

เราจะต้องกระทำทุกอย่าง ทุกประการ เพื่อกำจัด
มารนั้นเสีย เพื่อว่าชีวิตนี้จะได้เป็นของเย็น, เป็นชีวิต
ที่เยือกเย็น แทนที่จะเป็นชีวิตอันเร่าร้อน. นี่แหละคือคน
ที่พอจะเป็นผู้เนื้อใจได้ในหมู่แห่งพระสงฆ์; แม้ว่า ยังไม่
บรรลุมรรค ผล นิพพาน ก็เรียกว่า ผู้กำลังปฏิบัติขวน-
ขวายอยู่ เพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน; เราจึงถูกนับ
เนื่องอยู่ ในคำว่าพระสงฆ์.

บททวนอีกทีหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าเป็นคฤขณะมาร,
แล้วแจกเครื่องมือสำหรับกำจัดมาร. พระธรรมที่ได้ตรัส

นั่นแหละ เป็นเครื่องกำจัดมาร. พระสงฆ์ได้รับเครื่อง
กำจัดมารนั้นมา เป็นเครื่องกำจัดมารของตน แล้วสั่งสอนสืบ
ต่อ ๆ กันไป.

ความสำคัญมันอยู่ที่คำว่า เป็นเครื่องกำจัดมาร
ในวันนั้นพระองค์ ได้ทรงแสดง ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร
ตั้งนั้น พระธรรมแห่งธรรมจักกัปปวัตตนสูตร นั้นเอง
เป็นเครื่องกำจัดมาร. ใจความสำคัญของพระสูตรนี้
ก็คือเรื่อง มัชฌิมาปฏิปทา.

ใจความสำคัญของธรรมจักกัปปวัตตนสูตร.

คนแต่ก่อนนี้ ไม่รู้เรื่องมัชฌิมาปฏิปทา เป็นผู้ที่เล่น
ไปสุกเหวียง ข้างซ้ายข้างขวา : แล่นไป สุกเหวียงข้างซ้าย
ที่เรียกว่า *กามสุขัลลิกานุโยค* — ประกอบตนหวัหั้นอยู่ใน
กาม; เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า *อากาหปปฏิปทา* แปลว่า
การปฏิบัติชนิดที่เบี่ยงและ.

ที่นี้อีกพวกหนึ่งไปในทาง ขวาสุด เรียกว่า *ทรมาน*
กาย ด้วยคิดว่า จะทำให้กิเลสหมดสิ้นเพราะการทรมานนั้น.
นี้เรียกว่า *อัทธกลิมกานุโยค* คือประกอบตนอยู่ในการทำ

คนให้ลำบาก ; เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นิชฌามปฏิบัติ
แปลว่า ปฏิบัติอันแห่งกรรม ใหม่กรรม.

คิดดูเถาะว่า พวกหนึ่งเบื่อกแฉะ, พวกหนึ่งใหม่
กรรม ; คือ พวกหนึ่งมัวเมาอยู่ในกาม, พวกหนึ่งมัวเมา
อยู่ในการทำตนให้ลำบาก ; หมายความว่า ก่อนหน้าที่
พระพุทธองค์จะตรัสรู้ขณานั้น เขารู้จักกันแต่สองทิวฐิน
เท่านั้น คือ กามสุขัลลิกานุโยค กับ อัตถกิลมदानุโยค. เรื่อง
ที่อยู่ตรงกลางนั้นแหละ จะเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ได้

มัชฌิมาปฏิบัติ หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งก็ว่า
อิริยวัตรังคิกมรรค อันประกอบไปด้วยองค์แปดประการ
ทรงนำมาแสดงว่า ไม่ข้องแวะกับสุขเหวียงชั่วชวาเหล่านั้น ;
ตั้งอยู่ตรงกลาง เป็นเครื่องทำให้เกิดปัญญา, เกิดจักขุ,
เกิดความรู้แจ้ง ว่าอะไรเป็นความทุกข์, อะไรเป็นเหตุให้
เกิดทุกข์, อะไรเป็นความดับสนิทแห่งทุกข์, และ อะไรเป็นทาง
ให้ถึงความดับสนิทแห่งความทุกข์นั้น. นี้คือ มัชฌิมาปฏิบัติ.

พระองค์ตรัสว่า ไม่เคยฟังมาแต่ก่อน ไม่เคยฟัง
มาจากใคร เป็นอภิสัมพุทธา คือ รู้พร้อมเฉพาะด้วยพระ-

องค์เอง แล้วทรงแสดงมัชฌิมาปฏิปทา ให้เป็นของ
 ขวัญแก่ปัญจวัคคีย์ ในวันเช่นวันนี้. ใจความสำคัญ
 อยู่ที่มัชฌิมาปฏิปทา; แต่บางคนอาจจะคิดว่า สำคัญอยู่
 ที่อริยสังข์ นี้ไม่ต้องทะเลาะกัน : อริยสังข์ ๔ นั้นเป็นหลัก
 วิชา, มรรคมีองค์ ๘ นั้นเป็นศัพทปฏิบัติ.

ครุสัรวริยสังข์ ๔ เป็นหลักวิชา.

อริยสังข์ ๔ เป็นหลักวิชาคือ บอกให้รู้ทั้งหมด :
 รู้เรื่องความทุกข์ คือสิ่งที่เหลือจะทนได้, เรื่องเหตุให้
 เกิดทุกข์, คือกิเลสทั้งหลายเป็นเหตุให้เกิดทุกข์, และว่า
 ความดับกิเลสเสียได้นั้น เป็นความดับแห่งทุกข์, และว่า
 ทางประกอบตัวขององค์ ๔ นั้นแหละ เป็นทางที่จะให้ดับกิเลส
 เสียได้. นี้เป็นหลักวิชา บอกไว้อย่างครบถ้วน ไม่ใช่ตัว
 ปฏิบัติโดยตรง.

ครุสัรวปฏิบัติเหมือนทุกขลอมรรคมีองค์ ๘.

ครั้นมาถึง ตัวปฏิบัติ โดยตรง ก็คือ อริยมรรค
 มีองค์ ๘ นั้นเอง. หรือที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทานี้เอง.

ใจความสำคัญ ของมัชฌิมาปฏิปทา ^{นี้อยู่ที่} ความถูกต้อง
ที่เรียกว่า สัมมา หรือ สัมมัตตา แปลว่า ความถูกต้อง.

ความถูกต้อง ^{นี้อยู่} ๘ ประการ ด้วยกัน เหมะ
รวมเข้าเป็นทาง ทางเดียว. ถูกต้อง ๘ ประการนี้คือ
ความถูกต้อง ในเรื่องความกตเห็น เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ^{มี}
ความเห็นถูกต้อง เข้าใจถูกต้อง มีความเชื่อถูกต้อง มีอุท-
มกัตติถูกต้อง; เป็นเรื่องถูกต้องของความรู้ ความคิด
ความเห็น ความเชื่อ รวมเรียกว่าถูกต้องของทิฏฐิ เรียก
เป็นบาลีว่า สัมมาทิฏฐิ ^{นี้} เป็นถูกต้องข้อที่ ๑.

ข้อที่ ๒. เป็นความถูกต้องของความปรารถนา
ความต้องการ ความประสงค์ เรียกว่า สัมมาสังกัปป
หรือสัมมาสังกัปปะ แปลว่า ความปรารถนาที่ถูกต้อง. ข้อ
^{นี้} ไม่ต้องกลัว ถ้าว่ามีสัมมาทิฏฐิ เข้าใจถูกต้อง ว่าอะไรเป็น
อะไรจริงแล้ว ก็รู้จักปรารถนาได้ถูกต้อง. ดังนั้น สัมมา-
ทิฏฐิต้องมาก่อน นอกนั้นตามมาทีหลัง : มีความถูกต้อง
ใน ความปรารถนา ใฝ่ฝัน ประสงค์ หรือต้องการ.

ทั้งนี้ ถัดไปก็เป็น ความถูกต้องในทางการพูดจา วิธี
พูดก็ถูกต้อง, คำที่พูดก็ถูกต้อง, กาลเทศะสำหรับจะพูดก็

ถูกต้อง เป็นความถูกต้องทางวาจา ไม่มีทางที่จะเกิดโทษ
ใดๆ ขึ้นเพราะการพูดจา. นี้เรียกว่า ความถูกต้องที่ ๓
สัมมาวาจา.

ถัดไปเป็น ความถูกต้องที่ ๔ สัมมาถัมมันโต—การ
กระทำทางกายอย่าให้มีผิดพลาด ; ไม่ฆ่า ไม่ลัก ไม่ตะเมิก
ของรักของผู้อื่น เหล่านี้เป็นต้น เรียกว่า ถูกต้องทางการ
กระทำทางกาย.

ความถูกต้องถัดไป ข้อที่ ๕ สัมมาอาชีพ ก็คือ
การดำรงชีวิตอยู่ หาเลี้ยงชีวิตอยู่ เพื่อดำรงชีวิตอยู่ ก็ดำรง
ชีวิตอยู่ด้วยอาชีพที่ถูกต้อง, อย่าทำอาชีพที่นำรังเกียจ โดย
สมควรแก่ฐานะแห่งคนๆ ที่เป็นบรรพชิตก็มี เป็นกฤหัสถ์
ก็มี. อาชีพที่ถูกต้องที่บริสุทธิ์ ตามควรแก่ฐานะแห่งคน
ก็มีรายละเอียดอยู่แล้ว.

ถัดไปเป็นความถูกต้องทางจิตใจ เป็น ความถูกต้อง
ที่ ๖ คือ สัมมาวาจาโม—มีความขวนขวายพากเพียร, ค้นคว้า
ข้อสงสัยอะไรอยู่อย่างถูกต้อง. ในที่นี้หมายถึง ระวังไม่ให้
ความผิดพลาดเกิดขึ้น, ละความผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้วเสีย
มีแก่กุศล, ความถูกต้องเกิดขึ้นแล้ว ก็รักษาไว้ให้เจริญ

ค่อยๆ ไปจนสมบูรณ์. นี้เรียกว่า **สัมมวาทายโม** - มีความ
 พากเพียรถูกต้อง.

ความถูกต้องที่ ๘ ถัดไป ก็คือ **สัมมาสติ** - มีความ
 ระลึกรู้สึกตัวอยู่อย่างถูกต้อง; ไม่ให้ลืมตัว ระลึกรู้อยู่อย่าง
 ถูกต้องในทุกกรณี ก็เรียกว่า **สัมมาสติ**.

ความถูกต้องสุดท้ายเป็น **อัมตัมที่ ๘** คือ **สัมมา-
 สมาริ**. นหมายความว่า ตั้งใจไว้มั่นอย่างถูกต้อง. จิตใจ
 ที่ตั้งมั่นนั้น จะต้องตั้งมั่นถูกต้อง; ตั้งมั่นผิด ก็มี. เมื่อ
 ได้ปรับปรุงให้จิตใจ ตั้งมั่นลงไปอย่างถูกต้องแล้ว ก็รักษาไว้
 ตลอดเวลา เรียกว่าตั้งจิตมั่นคงอย่างถูกต้อง เรียกว่า **สัมมา-
 สมาริ**.

คำพูดเหล่านี้ เราก็ต้องกันได้ทุกคน เหลืออยู่แต่
 จะเอามาทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง อย่างเพียงพอแก่ท้องถิ่นไว้
 อย่างนวกแก้วนทฺธของว่า **สัมมาทิฏฐิ** **สัมมาสังกัปป**
สัมมวาจา **สัมมากัมมันโต** **สัมมาอาชีโว** **สัมมวาทายโม**
สัมมาสติ **สัมมาสมาริ**. จับนทฺธของมาสักกัวหนึ่ง แล้ว
 ก็สอนให้ร้องอย่างนี้ ไม่กัวนมันก็ร้องได้, แล้วก็ศึกษาคูเด็ก
 ว่า มันจะเกิดประโยชน์อะไร.

คน นึกเหมือนกัน ก็เป็นแขกของทองใต้ คือ
มันได้แต่ร้องใต้ ว่าอย่างนั้น แต่ไม่รู้ว่าอะไร, ไม่รู้ว่า
อะไร แล้วจะปฏิบัติได้อย่างไร?

ประทานมัชฌิมาปฏิบัติเป็นเครื่องกำจัดมาร.

นี่ขอให้สังเกตว่า เครื่องกำจัดมาร ที่พระองค์ได้
ทรงแสดง แล้วนำมาฝากแก่พวกเรา เป็นของขวัญอัน
ประเสริฐ นั้น ก็คือสิ่งที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิบัติ คือการ
ดำเนินอยู่ตรงกลาง. คุณมันก็จะไม่ยกเอ็นอะไว้นัก ที่จะเข้าใจ
ว่า *อย่าสุดหัวของทางซ้าย, อย่าสุดหัวของทางขวา* ให้ไป
ตรงกลาง คือพอดี นี้; ก็เรียกว่าหนทางสายกลาง หรือ
ความถูกต้องทั้ง ๘ ประการ

รู้จักความถูกต้องแล้ว ก็คำนวณเอาเองว่า ที่มันตรง
กันข้ามนั้นเป็นอย่างไร? มันก็คือ มิชลาทิฏฐิ มิชลาสังกัมโป
มิชลาวาจา มิชลาภัมมันโต มิชลาอาชีโว มิชลาวายาโม
มิชลาสติ มิชลาสมาธิ. ฝ่ายนี้เติมคำว่ามิชลา, มิชลาเข้าไป

คำว่ามิจฉา แปลว่า ผิด; ฝ่ายโน้นมีคำว่า สัมมา, สัมมา
นำอยู่ข้างหน้า คำว่า สัมมา แปลว่า ถูก.

ท่านทั้งหลายสังเกตดู จะเห็นได้คือเหตุผลของ
ตนเอง ว่า ธรรมะคือความถูกต้อง ๘ ประการนี้ จะ
สามารถกำจัดมารได้อย่างไร? พอจะเห็นได้ง่ายๆ ว่าสิ่งที่
เรียกว่า มาร นั้น คือความไม่ถูกต้อง, ไม่ถูกต้องทางจิต
ทางความคิดนึก ก็เรียกว่ากิเลส. มีแล้วมันก็เศร้าหมอง
เป็นอย่างน้อย.

ที่ว่าเศร้าหมองนี้ ไม่สู้กระไร; แต่ที่มันเสียด
เขาอย่างเจ็บปวด นั้นมันทนไม่ได้. บางทีมันก็เสียบแทง
อย่างเจ็บปวด. บางทีมันก็ผูกมัดอย่างอึดอัด, บางทีมันก็
ครอบงำมีกัมมิต เหมือนกับอยู่ใต้กะลาครอบ; มันทน
ไม่ไหว จึงต้องพยายามที่จะกำจัดมารอันนี้เสีย. เราได้รับ
ธรรมะ ประทานจากพระพุทธเจ้า มาใช้เป็นเครื่อง
กำจัดมาร สำหรับมนุษย์ในโลก.

ที่พูดว่า โลก หรือ ทั้งโลก นั้นมันต้องนึกกันบ้าง
เหมือนกัน. บางคนอาจจะคิดว่า มนุษย์พวกอื่นไม่ต้อง
การ; นั่นก็เพราะว่ามองแคบๆ. มนุษย์ทุกชนิด ทุก

ประเภท ทั่วไปทั้งโลก แดงไปถึงโตกเทวคา โลกมาร
โลกพรหม มันก็มีความเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง, ก็คือมีวิชา
หุ้มห่อ มันก็มีคิ แต่วก็เกิดกิเลส แล้วก็ เป็นทุกข์เหมือน
กันหมด.

กิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง นี้
เหมือนกันหมด : กิเลสของมนุษย์, กิเลสของเทวคา,
กิเลสของพรหม, ถ้ายังไม่หมดคิเลส ยังมีกิเลสอยู่แล้ว
มันก็เป็นกิเลสอย่างเดียวกัน. เพราะฉะนั้นจึง มีความทุกข์
เหมือนกัน เพราะว่าก็ ถูกกิเลสเผาเหมือนกัน, มีความ
ทุกข์ หรือว่า มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน เมื่อ
ยังไถ่อยู่มันก็กลัว.

พวกมนุษย์ นี่ลำบาก หรือ กลัวความเกิด ความแก่
เจ็บ ตาย อย่างไร พวกเทวคาก็กลัวอย่างนั้น. มีข้อความ
กล่าวไว้ว่า พวกพรหม เสียอีก ยิ่งกลัวมาก ; เพราะว่าพวก
พรหมนั้น เป็นพวกที่อยู่ในความสุขชั้นสูง ยึดมั่นถือมั่นใน
ความสุขมาก เพราะฉะนั้นจึงกลัวตายมาก.

มนุษย์นี้มีความสุขไม่ค่อยจริงจังอะไรนัก ก็เลยกลัว
ตายน้อย. ผู้ที่มีความสุขชั้นสูง ยึดมั่นความสุขนั้นมาก ก็

กลัวตายมาก. ที่เห็นไ้ได้ง่าย ๆ ก็คือ *คนจนกลัวตายน้อยกว่าคนมั่งมี*; จริงไม่จริงก็ ไปศึกษากันดูก็แล้วกัน.

ถ้ามีสิ่งที่เป็นเหตุให้อึดมั่นเดิมนั้นมาก ก็กลัวตายมาก จึงเป็นอันว่า มีกิเลสเหมือนกัน มีความทุกข์เหมือนกัน. ดังนั้น ธรรมะนี้ใช้ได้สำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง : เป็นมนุษย์ก็ได้ เป็นเทวดาก็ได้ เป็นพรหมก็ได้; มีกิเลสอย่างเดียวกัน, มีความทุกข์อย่างเดียวกัน, มีปัญหาอย่างเดียวกัน, เรียกว่ามีหัวอกเดียวกัน; เพราะวาทนทุกข์ทรมานอย่างเดียวกัน, ภัยเหตุอย่างเดียวกัน, สามารถจะแก้ไขได้ช่วยตัวเองแก้ไขอย่างเดียวกัน. นี้เรียกว่า อยู่ในฐานะ ที่เป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน.

ขอให้ท่านทั้งหลายเข้าใจข้อนี้ไว้ สำหรับจะได้ถือว่า เป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน. ข้อที่เราไม่ถือว่า มนุษย์แต่ละคนเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ของเรา นั้นแหละ มันเป็นที่ตั้งแห่งความโกรธ, เป็นที่ตั้งแห่งกิเลส หรือการเบียดเบียน, คือเรารักเขาไม่ได้ เรารักผู้อื่นไม่ได้, มันรักแต่ตัวเรา มันก็ทำไปอย่างที่เราเห็นแก่ตัว. ฉะนั้นจึงไม่ลำรวมระวังในบุคคลอื่น เราจึงอยู่กันไม่เป็นผาสูก.

ฉะนั้น ชูในหัวข้อที่ว่า เรายังก็แสดงให้เห็นถึงความทุกข์
 อย่างเดียวกัน, มีความทุกข์อย่างเดียวกัน; ถ้าจะคบทุกข์
 ก็คงคับโคยวิธีเดียวกัน. อย่างนี้แล้วก็พอใจ ในการที่จะ
 ถือว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อน
 ดาย ด้วยกันทั้งนั้น.

นี่แหละธรรมะสำหรับกำจัดมารในโลกนี้, ธรรมะ
 ที่ทำให้เราประพฤติกุศลได้ถึง ๘ ประการ; มีความเห็น
 อย่างถูกต้องแล้ว ก็จะไปเห็นไปในทางที่จะเห็นแก่ผู้อื่น
 รักผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว. ดังนั้นผลจึงเกิดขึ้นมาว่า บุคคล
 หนึ่งๆ นั้นก็อยู่เป็นสุข, แล้วเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ด้วยกัน อยู่
 ร่วมกันก็เป็นสุข เพราะไม่เบียดเบียนกัน.

สัมมาทิฐินี้ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง
 อย่างนี้; ถ้าไม่มี ก็ไม่มีความเข้าใจถูกต้อง มันก็เห็น
 แก่ตัว, ไม่คิดจะช่วยใคร ไม่คิดที่จะรักใคร่ได้.

สิ่งที่ เป็นเครื่องกำจัดมารนี้ ก็เรียกว่า เป็นความ
 รู้อันสูงสุด สำหรับมนุษย์. จะรู้จักให้อย่างไร, เพียงไร,
 มากมายเท่าไร, ถ้าไม่กำจัดความทุกข์ มันก็ไม่ใช่ความรู้
 อันสูงสุด.

พิจารณาคุณ โลกเจริญด้วยการศึกษา แต่ยังมีทุกข์มาก.

อยากจะขอโอกาสสักหนึ่ง ให้พิจารณาเห็นว่า ในโลก
 แห่งโลก มนุษย์เจริญด้วยการศึกษาเหลือประมาณ :
 ศึกษาอย่างนั้น ศึกษาอย่างนี้ เหลือที่จะกล่าวได้ แล้วโลก
 ก็ยังมีความทุกข์มากขึ้น. มันเป็นเรื่องบ้านอย่างไร
 กัน? ยิ่งศึกษามาก มีการศึกษามากเหลือประมาณ ความ
 ทุกข์กลับยิ่งมากขึ้น; มันเป็นการศึกษาที่ไม่ถูกต้อง, ไม่
 เหมือนสิ่งที่พระพุทธองค์ประทาน ในฐานะที่เป็นของถูก
 ต้อง.

เดี๋ยวนี้ยังรู้มากยิ่งยากนาน, ยิ่งรู้มากยิ่งยากนาน.
 ทุกคนช่วยจำไว้ให้ดี อย่ารู้มากจนเื่อยากนาน มันจะทำให้อยู่
 อย่างเป็นทุกข์; ทุกข์เพราะรู้มากนั่นเอง. รู้มากแต่ก็
 ยากนาน คือยิ่งรู้มาก ก็ยิ่งเป็นทุกข์มาก; อย่างนี้รู้แล้ว
 ตัวหนึ่งก็ไม่ได้. แม่วัวตัวหนึ่งไม่ค่อยจะรู้อะไร แต่ก็ไม่เป็น
 ทุกข์เลย.

คนรู้มากรู้ไปทุกอย่าง แต่แล้วเป็นทุกข์; ต้อง
 ปวดหัว ต้องกินยานอนหลับ; แมวไม่ต้อกินยานอนหลับ

มันก็น่าจะขยายแหมะ : เพราะว่าความรู้ของมนุษย์มันไม่ถูกต้อง มันรู้มากยากนานไปเสียหมด. แหมะมันรู้จักอยู่อย่างพอดี ไม่ต้องปวดหัว ไม่ต้องเป็นโรคประสาท ไม่ต้องเป็นโรคจิตเหมือนกับมนุษย์ ที่เป็นกันมากยิ่งชนทุกที่ ไม่ใช่เป็นแค่ประเทศเรา.

ประเทศไทยเล็กๆ นี้ ว่าเป็นโรคประสาทกันจำนวนแตน เป็นโรคจิตกันจำนวนหมื่น ยิ่งประเทศอื่นที่ใหญ่โตเจริญรุ่งเรือง ยิ่งเป็นมาก; เพราะว่าความเจริญนี้ มันเจริญไปแต่ในเรื่องที่ยั่วให้เกิดกิเลส จึงต้องเป็นโรคประสาท โรคจิต กันมากกว่าในประเทศไทย ซึ่งมีธรรมชาติอยู่บ้าง เพราะบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ทวด ของเรา เคยเจริญ เคยรุ่งเรืองด้วยธรรมชาติ. การศึกษาชนิดยิ่งรู้มาก ยิ่งยากนานนี้ มันป่วยการ.

หาสันติภาพ ต้องหาที่ร่างกายนี้ หาที่อื่นไม่พบได้.

ทั้ง สิ่งที่เขาชอบกันนัก เขามาถอยถอยกันนัก วิชาเทคนิค และการใช้เทคนิคให้ดีที่สุด เรียกว่าเทคโนโลยีนี้ บุกเข้ากันนัก; เขียวกันทุกตึกกันนัก แล้วก็ไม่มีความที่จะ

ทำให้มนุษย์มีสันติภาพ ยิ่งมากด้วยเทคโนโลยีก็ยิ่งสูง คือไม่มี
ทางที่จะมีความสงบสุข เป็นสันติภาพ. เพราะว่า วิชา
เทคโนโลยีทุกแขนงนี้ มันเป็นไปแต่ในทางวัตถุ ไม่
เป็นไปในทางจิตทางวิญญาณ พวกนี้ไม่รู้เรื่องเทคโนโลยี
ทางจิตทางวิญญาณ.

ถ้าท่านสังเกตดูให้ดี เรื่อง อริยมรรคมีองค์ ๘
นี่แหละคือเทคโนโลยีทางจิตทางวิญญาณ ซึ่งมนุษย์
ในโลกนี้ไม่รู้ และไม่สนใจกันเสียเลย; มันก็มีแต่
เทคโนโลยีทางวัตถุ ก็ยิ่งหลงยิ่งจมในเรื่องของวัตถุ ก็คือความ
เข็ญค่อยๆ สุกสกนสน อันเนื่องด้วยวัตถุ.

เทคโนโลยีในโลกมันจึงเป็นเหมือนกับว่า เครื่อง
ขุดหลุมฝังมนุษย์ ให้จมตกนอนอยู่ใต้นรกของวัตถุนิยม.

ความหลงนิยมวัตถุนี่ เป็นนรกชนิดหนึ่ง มัน
ทรมานอย่างไม่รู้สีกตัว วิชาเทคโนโลยีทางวัตถุล้วนๆ นี้
มันก็ฝังมนุษย์ให้จมอยู่ใต้นรกวัตถุนิยม. ถ้าใครรู้สีกตัว
ก็ควรสนใจ เรื่องเทคโนโลยีฝ่ายจิตฝ่ายวิญญาณกันเสีย
บ้าง คือความถูกต้อง ๘ ประการ ทั้งที่กล่าวมาแล้ว.

เขียว^๓เขาเจริญกันมาก ในทางเทคนิคทั้งหลายนี้
 จนก้าวหน้าในกิจกรรมทางอวกาศ ไปโลกพระจันทร์ก็ได้
 เขียว^๓เขาอยากจะไปโลกไหน เขาก็ต้องไปได้ ในเวลาอัน
 ไม่นานนัก. ^๓ความรู้ทางอวกาศ ไปโลกต่างๆ ได้ เขียว
 ทาลีไม่พบสันติภาพ; เหมือนเทวดาองค์หนึ่ง เขาเที่ยวหา
 ที่สุดแห่งความทุกข์ หรือที่สุดแห่งโลก.

เรื่องในพระคัมภีร์มีเขียนไว้ว่า เทวดาองค์^๓มีความไว
 ยิ่งกว่าลูกศร หรือลูกปืน ที่เด่นไปในอวกาศ, มีอายุตั้งกัป
 ตั้งกัป มีกำลังมาก วิ่งไปทุกทิศทุกทาง ก็ไม่พบที่สุดทุกข์
 ว่ายอยู่ที่ตรงไหนที่จะเป็นที่สุดที่จบของความทุกข์ หรือที่สุด
 ของโลก; ก็ต้องมาหาพระพหูเจ้า มาเผ้ามาทอดถาม.
 พระพหูองค์ก็ตรัสตอบในทำนองว่า "แกมันโง่ เพราะว่า
 สิ่งเหล่านั้นมันอยู่ในร่างกาย ที่ยรววพ่นมันเท่านั้น" อย่าง^๓
 เป็นต้น.

เขียว^๓คน ก็กำลังโง่. ในโลกนี้คนกำลังโง่
 เหมือนเทวดาองค์นั้นเที่ยวหาสันติภาพ แสวงหาสันติสุข
 สันติภาพให้แก่มนุษย์ ก้าวหน้าเหลือประมาณ; อย่าง^๓ว่า

อวกาศนี้ ความรู้เรื่องอวกาศนี้ ไปที่ไหนก็ได้ โลกไหนก็ได้
หาไปจนตายมันก็ไม่พบสันติภาพ มันไม่ถูกฆ่าถูกตัว.

อาตมาอยากจะเปรียบเทียบเรื่องนี้ เรื่องอวกาศ, กิจกรรม
อวกาศนี้ เปรียบได้กับ เขาชี้เครื่องบินไอพ่น ไล่จับต๊กแตน.
ถ้าใครเข้าใจคงจะสากันใหญ่เลย. เขาชี้เครื่องบินไอพ่นไล่จับ
ต๊กแตน. คนเรา แต่โบราณนี้ พูดว่า ช้างจับต๊กแตน นี้
ถนัดว่าเป็นคนโง่ที่สุดแล้ว. คนมาที่ต๊กแตนที่ช้างไล่จับ
ต๊กแตน. แต่เดี๋ยวนี้ คนเดี๋ยวนี้เขามากกว่านั้นนะ เขาชี้
เครื่องบินไอพ่นไล่จับต๊กแตน. ความรู้เรื่องอวกาศ มันก็
เป็นอย่างนี้ ไม่ช่วยให้โลกนี้มีสันติภาพได้. เราอย่าไปบ้า
กับมันเลย.

วันก่อนได้อ่านหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า ที่ญี่ปุ่น เขา
ประกาศให้กองทัพ ไปอยู่กันที่โลกพระจันทร์ หรือโลก
พระอังคาร มีคนซื้อตั๋วของกันมาก. ก็คิดเถอะ เพราะว่าที่
นั้นจะมีสันติภาพ; ที่แท้มันก็เป็นเพียง ชี้เครื่องบินไอพ่น
ไล่จับต๊กแตน ผลมันไม่คุ้มค่าเลย แล้วก็ไม่มีพบตัว.

ที่จะมีสันติภาพได้ กลับไปหาพบในร่างกาย
ที่ยาววาหน่งนี้ ทั้งยังเป็น ๆ, ก็ยังไม่เจอ. อกรรมะเวี

สำหรับคนเป็น ๆ ไม่ใช่สำหรับคนตาย; ที่คนตายมันไม่มี
อะไรได้. ที่คนเป็น ๆ นี้มี สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปป
สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ อยู่ที่คนเป็น ๆ ที่ชาวประมาธเวทหนึ่ง
นี้; ในนี้จะพบหมด แล้วพบสันติภาพ. ฉะนั้นไม่ต้อง
ซีเคร็องบินไอพ่นเพื่อควกว่า เทียวหาที่ไหน.

มองดูเข้ามาข้างใน ก็จะพบสันติภาพ; แต่
ต้องปฏิบัตินะ ไม่ใช่เพียงแต่ร้อยยศัจ ๔ เจย ๆ;
ไม่มีปฏิบัตินั้นใช้ไม่ได้. ต้องปฏิบัติอุฏฐังคิกมรรค แล้ว
ก็ดับกิเลสและดับทุกข์, แล้วพบสันติภาพกันที่นี้.

เรื่องหาสันติภาพ ถ้าคิดทางวัตถุ มากเท่าไร ก็ไม่ได้พบ.

เดี๋ยวนี้เรื่องที่น่าจะอกเอาจอกพูด บอกกันไว้อีกสัก
เรื่องหนึ่ง ก็คือ เรื่องความก้าวหน้าของกิจกรรมทางปรมาณู
เขาพูดกันว่า ไม่เท่าไร อะไรๆ ก็หมด : ในโลกนี้ น้ำมัน
ก็หมด แก๊สก็หมด ถ่านหินก็หมด อะไรๆ ก็หมด แล้วเรา
ก็จะต้องใช้กำลังปรมาณู, ทำเครื่องปรมาณูขึ้นมาสำรองไว้

กำลังก้าวหน้าทางปริมาณ แล้วก็คิดว่าจะทำให้โลกนี้มีสันติภาพได้ เพราะความรู้ทางปริมาณ.

นี่ยังนึกอีกเห็นว่า มันเป็นเรื่องบ้านช่องขึ้นไปอีก เรื่องปริมาณจะมีเท่าไร ก็ไม่ทำให้มนุษย์มีสันติภาพได้: แล้วสักวันหนึ่งเขาก็จะเอาอำนาจปริมาณนี้ลงผลาญกันให้โลกนี้วินาศไป. เขาโกรธขึ้นมา ควบคุมสติไว้ไม่ได้ ไม่มีธรรมะแล้ว ก็เอาอาวุธปริมาณนี้ลงผลาญกัน: เพราะฉะนั้น ความก้าวหน้าในเรื่องปริมาณนี้ มันก็ เหมือนกับว่า ต่อโลงใหญ่ ๆ ไว้ใส่โลก ในอนาคต.

ความรู้เรื่องปริมาณนี้ เหมือนกับการต่อโลงไว้ใส่โลกในอนาคต แล้วนำขึ้นใจอะไร ควรจะเลิกหลง. ถ้าใช้คำหยาบๆ ก็ว่าเลิกใจค้ำกันเสียที ที่ว่ามนุษย์จะอาศัยความรู้กันนี้ แล้วจะสร้างสันติภาพกันในโลก มันเป็นความไร้ทิศทาง.

ถ้าจะสร้างสันติภาพกันในโลกละก็ มาหาพระพุทธเจ้ากันดีกว่า ก็คือเครื่องมือที่พระองค์ทรงประทานไว้ในวันเช่นวันนี้ ที่เรียกว่า วันอาสาฬหปุณณมี พระจันทร์เต็มดวงแห่งเดือนอาสาฬหะ. ความรู้อันนี้เป็นสิ่งที่จะ

ทำให้โลกมีสันติภาพได้, ความรู้อย่างอื่นไม่มี. ความรู้อย่างอื่นที่โลกกำลังมี เป็นเรื่องทางวัตถุทั้งนั้น; มันไม่แก้ปัญหามนุษย์ได้ เพราะเป็นเรื่องทางจิตใจอยู่ครึ่งหนึ่ง เป็นอย่างน้อย.

มนุษย์เรามีได้มีแต่ร่างกาย มัน มีจิตใจ ปัญหา มันจึงคาบเกี่ยวกันอยู่ ระหว่างร่างกายกับจิตใจ; ไปสนใจแต่เรื่องทางวัตถุ ทางร่างกาย แล้วว่ามันจะแก้ปัญหาก็ มันก็เป็นเรื่องไร้ค่า. หากมาพุดหายไปแล้ว ก็ขออภัยด้วย เพื่อประหยัดเวลา.

จะต้องมาสนใจเรื่องทางจิตใจ, เป็นแสงสว่างทางจิตใจ : มีสติ มีปัญญา มีคุณ มีจักขุ มีแสงสว่าง มีวิชา อะไรก็ตาม ที่ล้วนแต่เป็นความรู้ที่ถูกต้องทั้งนี้ : มาสนใจกันทั้งนี้ แล้วเราก็จะพบสันติภาพในโลกนี้, แล้วก็พบที่ การประพฤติกกระทำ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ของคนแต่ละคน ซึ่งมีขนาดยาวไม่เกินวา, อย่างมากก็เรียกว่า อยู่ในพวกยาววาหนึ่งทั้งนั้น ไม่ต้องไปนอกโลก ไม่ต้องไปอวกาศกันที่ไหน.

พระพุทธเจ้าประทานเครื่องกำจัดมาร
แล้วต้องใช้ให้เป็น.

นี่แหละสิ่งที่จะต้องมานึกกันในวันนี้ คือ วัน
อาสาฬหบูชา ว่าวันนี้พระองค์ได้ประทานสิ่งวิเศษสูงสุด
เป็นเครื่องกำจัดมาร ให้เราใช้กำจัดมารให้หมดเกลี้ยงไป;
เรียกกันอย่างปกติไพเราะๆ ก็ว่าขริยอฏฐังกมรรค แปลว่า
มรรคมืองค์ ๘ อันประเสริฐ; เป็นของจริงชนิดที่จะคับ
ทุกข์ได้ : ได้แก่ความรู้เรื่องอริยสัจจ์ทั้ง ๔, และถ้า
เอาแต่ที่ตัวการปฏิบัติ แล้ว ก็เหลือเพียง มรรคมืองค์ ๘.

เมื่อระลึกได้บอกแล้วว่า เรื่องอริยสัจจ์ทั้ง ๔ เป็น
เรื่องหลักวิชา เรื่องทุกข์ เรื่องกิเลสนี้ เป็นเรื่องบอกโดย
หลักวิชา; แต่การปฏิบัติเพื่อจะดับกิเลส นำแหละเป็น
ตัวการปฏิบัติ, เป็นตัวธรรมะจริงที่จะดับทุกข์ได้. ขอให้
เราสนใจสิ่งที่เรียกว่ามรรคมืองค์ ๘.

คำว่า อยู่ตรงกลาง มีความหมายมาก ไม่เอียง
ซ้ายเอียงขวา ก็เรียกว่ากลาง. อยู่ในระหว่างกลางไปหมด
เช่นพูดว่า มี กับ ไม่มี นี่ก็ไม่ใช่กลาง. ถ้าอยู่ที่ ตรงกลาง
มัน ไม่พูดว่ามี หรือ ไม่พูดว่าไม่มี; พูดว่า แล้วแต่เหตุ

แล้วแต่ปัจจัย. ปัจจัยมี ก็มีการปรุงแต่ง ก็มีการเปลี่ยนแปลง ก็มีเท่านั้น; ปัจจัยไม่มีมันเกิดหยุดปรุงแต่ง มันก็ไม่ทำอะไรจะเปลี่ยนแปลง.

นี่เรียกว่า ความคิด ความนึก ความรู้สึก สติปัญญา มันถูกต้อง สามารถที่จะดำรงไว้ที่ตรงกลาง; ไม่พูดว่าตัวเอง, ไม่พูดว่า ผู้อื่น. พูดว่าตัวเอง มันก็ไปยึดถือตัวเอง; พูดว่า ผู้อื่น มันก็ไปยึดถือผู้อื่น. พูดอย่างถูกต้องคือ เป็นกลาง ก็พูดว่า อหंपัจจยตา เมื่อมันเป็นปัจจัย สังนทเกิดชน, เมื่อมันเป็นปัจจัย สังนทเกิดชน, ไม่ใช่ตัวเอง หรือไม่ใช่ผู้อื่นที่แทน.

พูดังกกล่าวนี้ มันตั้งเขาประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วบัญญัติเป็นตัวเอง บัญญัติเป็นผู้อื่น; เพื่อเขาประโยชน์ก็มี, เพื่อจะทำลายล้างกันก็มี; เพราะฉะนั้นมันไม่ใช่กลาง. อะไรๆ ที่มันเหวี่ยงสุดไปทางใดแล้ว มันไม่ใช่กลาง; ถ้าว่ามัน อยู่ตรงกลาง มัน ก็อยู่ตรงที่ปัจจุบัน ที่ว่ามีการปรุงแต่งอย่างไร ผลมันก็เกิดขึ้นอย่างนั้น.

พูดอย่างนี้มันอีกไป เขาไม่เข้าใจ เขาก็ว่าบ้า. ขาคนมาก็ถูกตำว่าบ้า พูดให้เกินเรื่องเกินราวอยู่มาก. เช่นที่

ตรงนั้น มันก็อยู่ตรงนั้น ตามว่าคนเหล่านั้นมีอยู่ไหม? ท่าน
 ทั้งหลายท่านก็บอกอยู่ตรงนั้น มีอยู่ไหม? แล้วอาตมาก็บอกกว่า
 จะว่ามี มันก็เหวี่ยงสุดไปทางหนึ่ง, ว่าไม่มี มันก็เหวี่ยงสุด
 ไปทางหนึ่ง ต้อง ว่ากำลังเป็นกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา
 มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เป็นอย่างนี้ มันก็กำลังมีอยู่อย่าง
 นี้, กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย. พุทว่ามี ก็สมมต;
 พุทว่าไม่มี ก็มองไม่เห็น.

ถ้าจะถือว่า ไม่มีตัว ไม่มีตน ไม่เป็นอัตตา เลย
 เรียกว่าไม่มี อย่างนั้นมันก็ไม่ถูก; เพราะมันก็ยังมันเปลือก
 ร่างกาย เป็นวัตถุ กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างนี้ มันก็กำลัง
 มีสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะจิต. เรา พุทไม่ทันจบ มัน
 เปลี่ยนเป็นอดีตไปหมดแล้ว.

ความกึกที่เป็นปัจจุบันนี้ พอกิจจบมันก็กลายเป็น
 อดีต. รูปธรรมที่รู้สึกอยู่นั้น พอรู้สึกแล้วก็กลายเป็นอดีต
 ที่ยังไม่มา ก็ยังไม่มา ที่เป็นปัจจุบันแทบจะหาไม่ได้อีก, หาไม่
 ทັນ ตะครุบเอาไม่ทัน; เพราะมันคอยจะเปลี่ยนเป็นอดีต
 อยู่เรื่อยไป. อย่างนั้นจึงไม่ให้พูทว่า มีหรือไม่มี?

เพราะฉะนั้นจึงพูดว่า ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ที่นั่น จะพูดว่ามี ก็ไม่ถูก, จะพูดว่า ไม่มี ก็ไม่ถูก, พูดว่า มันมีแต่กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา การปรุงแต่งในรูป อย่างนี้มันมีอยู่ จึงได้มานั่งกันอยู่นี้ ในสภาพอย่างนี้, นี้ มันเลิกกันไปแล้ว เขาก็ว่าบ้าพูดใครฟังไม่ถูก พูดไปทำไม เสียเวลา; สู้พูดว่ามีไม่ได้ ก็พูดว่ามี มีคนนั้น คนนี้ มีผู้หญิง มีผู้ชาย มีอะไรเต็มไปหมด. ที่พูดอย่างเขาดูนี้ กลายเป็นเรื่องถูกไปเสีย.

นี่เรื่องลำบากในโลกนี้ มันมีอยู่อย่างนี้ มันไม่ กลาง; เพราะคนไม่รู้เรื่องกลาง. ถ้ารู้เรื่องกลาง ก็จะ ไม่พูดว่ามี หรือไม่มี.

มัชฌิมาปฏิปทาที่มีความหมายเป็นตถตา.

เขามีคำ คำหนึ่งที่ดีมาก คือเขาพูดว่า มันอย่าง นั้นเอง; ไม่ต้องพูดว่ามี, ไม่ต้องพูดว่าไม่มี. มา นั่งกันอยู่อย่างนี้ ก็ว่า มันก็อย่างนี้เอง, ตถตา — มันอย่างนี้ เอง, อะไร ๆ ก็เป็นตถตาไปหมด, เป็นอย่างนั้นเอง ไปหมด. ทว่า มีปัจจัยแต่งขึ้น แล้วก็มีอยู่ แล้วก็เปลี่ยน

ไป น้มนั้นก็อย่างนั้นเอง. ฉะนั้นแหละว่า อย่างนั้นเอง
นั้นแหละ ถูกที่สุด และ ถูกหมด เป็นมัจฉิมาปฏิบัติภา
ก็อยู่ตรงกลาง สำหรับจะถูกทั้งหมด.

อภิวรรณกิจมรรคนั้นเอง มีความหมายเป็นตถตา
คือเป็นสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปไป ฯลฯ อะไรก็ตาม; มัน
เป็นอย่างนั้นของมันเอง, แต่มันก็กับทุกก็ได้; แล้วมัน
เป็นอย่างนั้นของมันเอง. ฉะนั้นเรารู้เรื่องอย่างนั้นเอง
ที่มันดับโลภะ ดับโทสะ ดับโมหะ ได้ด้วยอภิวรรณ
มรรค มันเป็นอย่างนั้นเอง สำหรับจะดับกิเลส. หรือ
อย่างนั้นเองเมื่อรู้แล้ว มันก็ดับความทุกข์.

ความแค้นเกิดขึ้น ก็หัวเราะเขาว่า อย่างนั้นเอง
ไม่ต้องเป็นทุกข์เพราะความแค้น, ความเจ็บ, ความเจ็บไข้เกิด
ขึ้น ก็หัวเราะเขาว่า;—โอ, อย่างนั้นเอง ก็ไม่ต้องเป็น
ทุกข์กับมัน. แม้ความตายจะมาถึงอยู่ข้างหน้า; โอ้, ก็อย่าง
นั้นเอง ก็ไม่กลัวมัน.

นี่อย่างนั้นเอง มันช่วยก็อย่างนี้ : มัน ดับไฟ
กิเลสก็ได้ ดับไฟทุกข์ก็ได้; เพราะมันทำให้เห็นตามที่
เป็นจริง เห็นแต่ความเปลี่ยนแปลงแห่งอิทัปปัจจยตา

วามสงวนเป็นปัจจัย สิ่งจึงเกิดขึ้น, สิ่งเป็นปัจจัย สิ่ง
จึงเกิดขึ้น. นี่คือสิ่งที่ต้องเอามาทำไว้ในใจตลอดเวลา.

ใครทำอยู่อย่างนี้ คนนั้นเป็นนักวิปัสสนาตัว
เอก ท້อง ตัวเลิศ ประเสริฐกว่าใคร ๆ. เขากินนอนอยู่ใน
โลกนี้ แต่ว่าจิตใจเขาคำนิ่งถึง และ มองเห็นอยู่ว่า โอ,
เพราะมีอย่างนี้เป็นปัจจัย อย่างนี้จึงเกิดขึ้น, เพราะมี
อย่างนี้เป็นปัจจัย อย่างนี้จึงเกิดขึ้น.

จะเหลียวดูไปที่ไหน มันก็เป็นแต่อย่างนี้ทั้ง
นั้น เนื้อหนัง ชีวิต โลหิต ร่างกาย มันก็เพราะมีสิ่งนี้เป็น
ปัจจัย สิ่งจึงเกิดขึ้น, รวมทั้งตัว ก็เพราะมันมีสิ่งนี้เป็น
ปัจจัย สิ่งจึงเกิดขึ้น, ข้างนอกของคนอื่นก็เพราะมีสิ่ง
นี้เป็นปัจจัย สิ่งจึงเกิดขึ้น แก้วแหวน เงินทอง บุตร ภรรยา
สามี ก็เหมือนกัน. เพราะมีสิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งจึงเกิด
ขึ้น ไม่อยากจะเรียกว่าตัวตน; เพราะมันเป็นเพียง
กระแสน้ำแห่งการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย.

นี่คือความสำคัญที่สุด ที่จะต้องมองให้เห็น ก็
มัชฌิมาปฏิปทา ไม่พูดว่าตัวตน และก็ ไม่พูดว่าไม่ใช่
ตัวตน พูดแต่ว่ากระแสน้ำแห่งอภิปปัจจัยตา. เห็นกระแสน้ำ

อิทัปปัจจยตา มันก็คือ เห็นเช่นนั้นเอง; จะเห็น
 จึงไม่ใคร่ทำอะไร, ไม่ได้เกลียดอะไร คนไม่เห็นก็ใจตกถาน
 ก็กลัวแต่รักสิ่งนั้นเกลียดสิ่งนั้น, รักสิ่งนั้น เกลียดสิ่งนั้น,
 วนเวียนอยู่อย่างนี้เรียกว่า มันไม่รู้ ก็ต้องทนทุกข์ ถ้ารู้
 ก็หัวเราะเยาะได้; ไม่ต้องรักอะไร, ไม่ต้องเกลียดอะไร เห็น
 ความเป็นอิทัปปัจจยตา. นั่นแหละคือสิ่งสูงสุดที่พระ-
 พุทธเจ้าท่านสอนพวกเรา ให้ปฏิบัติในขณะนี้ คือปฏิบัติ
 อฏฐังคิกมรรค มีองค์ ๘; แล้วจะเห็นทุกอย่าง เป็น
 ตถตาอย่างนั้นเอง, อย่างนั้นเอง.

ตถตาคำนี้เป็นคำสูงสุด ดึกซึ่งที่สุด เป็นหัวใจของ
 พระพุทธศาสนา. พระพุทธศาสนาไม่มีคำสอน แปลกหมิ่น
 สิ้นพัน พระธรรมชั้นตรี, ๘๔,๐๐๐ ข้อ. ใจความสำคัญ มัน
 กลายเป็นเรื่องว่า ให้เห็นว่า มันเป็นเช่นนั้นเอง; แล้ว
 ก็ไม่เกิดความรัก คือไม่เกิดความรัก, ไม่เกิดความโกรธ
 คือไม่เกิดโทสะ, แล้วไม่โง่ ไม่หลง ไม่มัวเมาติดพันอะไร
 มันก็ไม่เกิดโมหะ.

เห็นตถตาแล้ว มันก็ไม่ทะเยอทะยาน ในอะไร;
 จิตก็ลงสู่ความเป็นปรกติ คือแยกเย็นไม่ต้องเคืองกร้อน

เพราะสัตว์ สังขาร บุคคล อันเป็นที่รัก อันไม่เป็นที่รัก
อะไรต่างๆ นานา ตามประสาของคนใจ. คนใจมีชีวิตอยู่ใน
โลกลูกนี้ สำหรับมีความทุกข์; ไม่เดินตามรอยของพระ-
พุทธเจ้าหรือของพระอริยเจ้า ที่จะอยู่ที่ไหนก็ไม่ต้องเป็น
ทุกข์.

เห็นตถตา สำหรับจะไม่เป็นทุกข์ จนกว่า
ร่างกายนี้จะแตกดับไป เพราะหมดเหตุหมดปัจจัย ร่างกาย
ตาย; มัน ก็ไม่มีปัญหา. เดียวนี้เมื่อยังไม่ตาย มันมี
ปัญหา มันเป็นไฟกิเลส ไฟทุกข์ เผาอยู่ทุกวัน ทุกเวลา.

จงดับไฟกิเลส และไฟทุกข์ นั้นเสีย ก็เป็น
พระนิพพาน ที่นี้และเดี๋ยวนี้; ไม่ต้องรอหมั่นชาติ
แสนชาติ เหมือนที่เขาคิดกัน. กิเลสเกิดขึ้น ก็เป็นไฟ
ก็ร้อน, กิเลสดับไป ก็หมดกิเลส เป็นระยะสั้นๆ ก็เรียกว่า
หมดกิเลสระยะสั้นๆ. หมดกิเลสหน่อยๆ ก็เป็นหมดกิเลส
หน่อยๆ: เพราะฉะนั้น นิพพานมิได้ทันที เมื่อกิเลส
ไม่เกิด, หรือ เมื่อกิเลสไม่ปรากฏ, หรือ เมื่อกิเลสดับ
ลงไป.

ถ้าท่าน ปฏิบัติอยู่ โดยอริยมรรคมีองค์ ๘ จริงๆ
 เท่านั้นแหละ ก็เลสมันเกิดไม่ได้, มันก็ จะมีความว่างจาก
 กิเลสอยู่เป็นประจำ คือเรา อยู่กับพระนิพพานชนิดนี้
 อยู่เป็นประจำ. พระนิพพานเที่ยวนี่ พระนิพพานที่นี้,
 พระนิพพานชั่วเวลา ชั่วสมัย ชั่วขณะ ยังไม่สมบูรณ์;
 เพราะว่ากิเลสมันอาจจะเกิดขึ้นมาอีกก็ได้; แต่ถึงอย่างไร
 ก็ดี ในขณะที่กิเลสเกิดไม่ได้ หรือไม่เกิดขึ้น ชีวิตนั้นก็แยก
 อื่นเป็นนิพพาน คืออยู่กับนิพพาน อยู่กับความเอ็น.

นี่ ขอให้สนใจประโยชน์และอันิสงส์ ของการ
 เห็นว่า มันเช่นนั้นเอง, มันเช่นนั้นเอง. อย่าไปหลงรัก
 ที่มันมาหลอกให้รัก, อย่าไปหลงโกรธ ที่มันมาหลอกให้
 โกรธ, อย่าไปหลงเกลียด ที่มันมาหลอกให้เกลียด, อย่าไป
 หลงกลัว ที่มันมาหลอกให้กลัว, อย่าไปเศร้าโศก เมื่อมันมา
 หลอกให้เศร้าโศก. ให้มัน อยู่ปรกติ เช่นนั้นเอง อยู่
 เตมอไป คืออภิวรรคกำจัดไฟกิเลส แล้วก็กำจัด
 ไฟทุกข์.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า อาตมฺยพระองค์
เป็นกัลยาณมิตรแล้ว หน้ทุกข์ทั้งปวง.

ที่นี้ ก็มาถึงหัวข้อนี้เขียบท ที่แสดงโน้นเห็นว่าพระ-
พุทธเจ้าท่านได้ตรัสกับพระอานนที่ว่า มมเจติ อานนุท กุลยาณ
มิตฺตํ อาคมม - คู่กับอานนที่, สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ได้อาศัย
เรา เป็นกัลยาณมิตรแล้ว ขาคิมม สตุคา ขาคิยา ปริมฺจุนฺติ
- สัตว์พวกที่มีวามเกิดเป็นธรรมดา ก็จะไม่พ้นจากความเกิด,
ขราธมฺมา สตุคา ขวาย ปริมฺจุนฺติ - สัตว์ที่มีขราเป็นธรรมดา
ก็จะพ้นจากขรา, มรณธมฺมา สตุคา มรณฺสุมา ปริมฺจุนฺติ
- สัตว์ที่มีวามตายเป็นธรรมดา ก็จะไม่พ้นจากความตาย, โลก
ปริเวททุกฺขโหมนฺสสุปฺปายาสธมฺมา สตุคา - สัตว์ที่มีโสกะปริ-
เวททุกขะโหมนส์อุปายาส เป็นธรรมดา สัตว์เหล่านั้นก็จะ
พ้นจาก โสกะปริเวททุกขะโหมนส์อุปายาส; นี้อย่างนี้.

พึงให้คิดว่า พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า อาตมฺยเหล่า
ใดอาศัยพระองค์ เป็นกัลยาณมิตรแล้ว จะ พ้นจากความเกิด
ความแก่ ความตาย, อะไรๆ อีกหลายอย่าง ที่รวมอยู่กับวาม
เกิด ความแก่ ความตาย คือพ้นจากทุกข์ นั้นแน่ละ.

วันนี้ เรามักจะ สวดมนต์ก่อนเดี่ยว, สวดมนต์
 กันแต่ก่อนเดี่ยวว่า *ชาติมมุโมมุหิ ชาตี อนตฺตีโต* — เรามีความ
 เกิดเป็นธรรมดา ไม่อ่วงพันความเกิดไปได้, มีความแก่เป็น
 ธรรมดา ไม่อ่วงพันความแก่ไปได้, มีความตายเป็นธรรมดา
 ไม่อ่วงพันความตายไปได้; อย่างนั้นก็หมดเหตุะ มัน
 ไม่มีอะไรเหลือ. มันยอมแพ้ "ต้องเกิด ต้องแก่ ต้องตาย
 เป็นธรรมดา ไม่อ่วงพันไปได้" มันหมดเหตุะ; เพราะเรา
 สวดมนต์ก่อนเดี่ยว.

เราไม่สวดมาถึง บทที่พระพุทธองค์ตรัสว่า
 "ถ้าได้อาศัยเรา เป็นกัณฐาณเมตฺรแล้ว พวกที่มีความ
 เกิดเป็นธรรมดา ก็จะพ้นจากความเกิด ที่มีความแก่
 เป็นธรรมดา ก็จะพ้นจากความแก่ ที่มีความตายเป็น
 ธรรมดา ก็จะพ้นจากความตาย เหล่านี้เป็นต้น.

เราสวดมนต์ก่อนเดี่ยว เห็นไหม? แล้วก็ว่าพ้อๆ
 เหมือนนกขุนทอง จับมาตัวหนึ่ง สอนให้ร้องพ้อเดียว มัน
 ก็ร้องได้ว่า *ชราวมุโมมุหิ ชรี อนตฺตีโต* มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์
 จนกระทั่งมันก็หมดเหตุะ.

เกี่ยวหน้าทำความเข้าใจกันเสียให้ถูกต้อง ว่าสัตว์
ที่มีความเกิดเป็นธรรมชา อาศัยพระพุทธองค์เป็นกัลยาณ-
มิตรแล้ว จะพ้นจากความเกิด; มีความแก่เป็นธรรมชา
อาศัยพระองค์เป็นกัลยาณมิตรแล้ว จะพ้นจากความแก่;
สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมชา อาศัยพระองค์เป็นกัลยาณมิตร
แล้ว ก็พ้นจากความตาย. ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕ ^๕
นี่ทั้งเกิด ทั้งแก่ ทั้งตาย.

ปัญหานี้ก็เหลืออยู่ว่า ทำอย่างไรเรียกว่า อาศัย
พระองค์เป็นกัลยาณมิตร กัลยาณมิตรมีความสำคัญมาก
จะเล่าเรื่องกัลยาณมิตรนี้ เสียที่หนึ่งก่อนว่า ครั้งหนึ่ง พระ-
อานนท์เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า. พระอานนท์กราบทูลว่า
เดี๋ยวนี้ท่านมองเห็นชัดแล้วว่า กัลยาณมิตรนี้เป็นทั้งครึ่งของ
พรหมจรรย์. พรหมจรรย์ทั้งหมดนี้กัลยาณมิตร เป็นครึ่ง
สำเร็จประโยชน์ทั้งครึ่งหนึ่ง.

ทททททว่า พอเรามีกัลยาณมิตรแล้ว พรหม-
จรรย์ของเราลดลงไปครึ่ง. พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า โอ๊ะ,
อย่าพูดอย่างนั้น, อย่าพูดอย่างนั้น อานนท์, ไม่ได้ๆ.
กัลยาณมิตรนั้นเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์. ขอให้เลิกพูด
อย่างนั้น ทว่าเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของพรหมจรรย์; ให้เป็น
พรหมจรรย์ทั้งหมด.

ปฏิบัติมรรคมีองค์ ๘

ชื่อว่ามีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร.

ทรงแสดงอัฐฐังกิกมรรคว่า เป็นกัลยาณมิตร ใครปฏิบัติอัฐฐังกิกมรรค คือมรรคมีองค์ ๘ นี้ คนนั้นชื่อว่า มีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร. ถ้าจะพูดอีกทีหนึ่งก็ว่า ใครอยากมีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร คนนั้นจงประพฤติ-มัชฌิมาปฏิปทา หรืออัฐฐังกิกมรรค อันประกอบไปด้วย องค์ ๘ นี้.

ใครที่นั่งอยู่ที่นี้ ไม่อยากมีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร ก็ตามใจ; ถ้าอยากจะมีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร ก็ต้องทำอย่างพระองค์เจ้า คือ ปฏิบัติอัฐฐังกิกมรรค—มรรคมีองค์ ๘ นั้นแหละ; ปฏิบัติกันแล้ว ก็เกิดเป็นกัลยาณมิตรกับพระพุทธเจ้าขึ้นมา แล้วก็เต็มหมดทั้งพรหมจรรย์, เพราะใช้อัฐฐังกิกมรรค ทั้งแปดนี้ ไม่ใช่ครึ่งพรหมจรรย์; แต่เป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์. ปฏิบัติมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือพรหมจรรย์ทั้งหมด ทั้งศีล ทั้งสมาธิ ทั้งปัญญา แล้วก็จะบรรลุ มรรค ผล นิพพาน.

ฉะนั้น ขอให้ มีอภิวรรค ๔ ประการ อย่างที่ว่ามาแล้วนั้นแหละ; พอทำอยู่อย่างนี้ ชื่อว่า อาศัยพระองค์เป็นกัลยาณมิตร. เมื่ออาศัยพระองค์เป็นกัลยาณมิตรแล้ว พวกที่มีความเกิดเป็นธรรมดา ก็จะพ้นจากความเกิด, ที่มีความแก่เป็นธรรมดา, ก็จะพ้นจากความแก่, ที่มีความตายเป็นธรรมดา, ก็จะพ้นจากความตาย.

เดี๋ยวนี้ ใครมีปัญหาเรื่องความเกิด, เกือคร้อน อยู่ด้วยความเกิด, อยากจะพ้นจากความเกิด, ก็มีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร คือ มีอภิวรรคอยู่ที่เหนือที่ตัวเต็มที่ นี้เรียกว่า มีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร.

ใครกำลังเดือดร้อนอยู่ด้วยความชรา, เพราะมีชราเป็นธรรมดา, แล้วเกือคร้อนอยู่ด้วยความชรา; ถ้าไม่อยากจะเกือคร้อนอยู่ด้วยความชรา, ก็จงมีพระองค์เป็นกัลยาณมิตร. ประพฤติอภิวรรคให้เต็มที่ จะไม่ไต่รับผลร้ายอะไร, ไม่ต้องรับผลร้ายอะไร เกิดจากชรา, จะหัวเราะเฮฮาชรา ตะเพิดหนีไปเลย, ตะเพิดชราหนีไปเลย, ไม่มีชราอะไร มีแต่ตถตา คือความเป็นเช่นนั้นเอง

ของสังขาร; ไม่มีขราที่โทษ ไม่มีเกิดที่โทษ ไม่มีตายที่โทษ, มีแต่ *ตถตา*—ความเป็นเช่นนั้นเองของสังขารนี้.

สัมมาทิฏฐิ อย่างเดียวก็พอแล้ว ที่จะให้เป็นตถตา แล้วก็ไล่ชาติ ขรา มรณะ โสกะ ไปให้พ้น, หรือมันมาเกิดขึ้น ก็เห็นว่า อ้าว, ไอนี้มันสักว่า การปรุ่งแต่งของสังขาร ไม่เข้ากับมัน ไม่รักมัน ไม่ยึดถือมัน มันก็หนีไปหมด หายหน้าไปหมด; ความทุกข์ก็ไม่เกิดขึ้นเพราะความเกิดความแก่ ความเจ็บ ความตาย.

เมื่อเห็นมันเป็นเช่นนั้นเอง เป็นตถตา ก็ไม่เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง. ไฟ คือ รากะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ ก็ไม่แผดเผา. ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ไม่มีความหมายสำหรับบุคคลนี้; เพราะว่าเขาได้มีพระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร, คือการประพฤติอภิวุฑฺฒิกัมมรรค อันประเสริฐ อยู่ตลอดเวลาในตนเอง.

นี่เป็นอันว่าวันนี้เราทุกคนถึงเรื่อง อภิวุฑฺฒิกัมมรรค ว่าเป็นเครื่องกำจัดมาร อันแท้จริงอันประเสริฐ ที่พระพุทธเจ้าได้ประทานให้แก่สัตว์โลก ในวันอาสาฬหบูชา-ปุณณมี คือวันเช่นวันนี้. พอมาถึงเข้าบทหนึ่งก็ครั้ง เราก็มาประชุมกัน เป็นที่ระลึกแก่สิ่งนี้ ซึ่งจะทำพิธีอาสาฬหบูชา.

ทำพิธีอาสาฬหบูชาให้ถูกต้อง มีประโยชน์คุ้มค่า.

ดังนั้น ถ้าไปเฝ้าอาคมก็จะพูดถึง การทำพิธีอาสาฬหบูชา เหมือนอย่างที่เคยพูดทุกๆปี เพื่อว่า เป็นการเตรียมตัว ให้ดีที่สุด ที่จะทำพิธีอาสาฬหบูชา.

ท่านทั้งหลายก็มาจากที่ไกล คงหวังจะได้รับประโยชน์คุ้มค่า; แต่อาคมไม่รับรอง ถ้าไม่ทำให้ถูกต้อง มันก็ไม่ได้รับประโยชน์คุ้มค่า. มันต้องทำให้ถูกต้อง ตรงตามความหมายของคำๆนี้ คือคำว่า อาสาฬหปุณณมี เป็นวันที่พระพุทธองค์ประทานเครื่องกัจฉิมาร ให้แก่เราทุกคน; ดังนั้นในวันนี้ ที่เรากำลังจะกระทำพิธีอาสาฬหบูชานี้ เราจึงเตรียมให้พร้อม คือให้ถูกต้อง; ที่ว่าให้เตรียมให้พร้อม คือให้ถูกต้อง เกียวจะว่าให้ฟัง.

จะต้องทำในใจให้ถูกต้อง. ถ้าใครยังไม่รู้เรื่อง ก็รู้เสียว่า มันเป็นวันอะไร? ทำอะไร ทำให้ถูกต้อง? คือรู้จักเครื่องกัจฉิมาร ที่พระองค์ได้ประทานให้ในวันนี้; รู้จักว่า กัจฉิมารได้อย่างไร, รู้จักว่าอภิสวรรคิมรรคน

กำจัดมารได้อย่างไร? มารุกันเสียทีนี้ เกยวน เวลานให้ถึงที่สุด ก่อนแต่จะทำพิธีเวียนเทียน.

เกยวนทำใจให้ถูกต้องเสียก่อน รู้ให้ถึงที่สุดว่าสิ่งที่ได้รับจากพระพุทธองค์ในวันนี้ คือธรรมะเครื่องกำจัดมาร, มีรายละเอียดโดยพิสดาร ตั้งที่อาตมาได้กล่าวมาแล้ว ตั้งยืคยาวว่า มันกำจัดมารอย่างไร. ให้เห็นชัดตามนั้นอยู่ในใจ ก็พอใจว่า เกยวน เราจะทำพิธีอาสาฬหบูชา, แล้วในใจก็สำนึกในพระคุณ ที่ประทานธรรมะนี้ให้แล้วก็พอใจ.

ถ้าพูดอย่างชาวบ้าน กว้าวชอบใจ จะเป็นคำหยาบกาย ที่จะพูดกับพระพุทธเจ้าว่าชอบใจ เราก็ชอบพระเหตุที่ยชอบพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์. เกยวนจะรู้สึกสำนึกในพระคุณของพระองค์ แล้วก็ชอบใจ ชอบพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ให้สมกัน. เกยวนรู้สึกหรือยัง? ทำแล้วหรือยัง?

ทีนี้ก็จะ มาทำพิธีอาสาฬหบูชาอย่างบ้า ๆ กันทีนี้ ทีนี้เรียกว่า บ้า ๆ ไม้ ไร่ ในเมือง มาทำกันอย่างบ้า ๆ เดียน ๆ นี้ เพื่อให้คล้ายกันกับในครั้งพุทธกาล. ถ้าว่ามันคล้ายกับครั้ง

พุทธกาล จิตใจมันก็จะคล้ายกับช่วงพุทธกาล คือจะรู้สึกได้
โดยง่าย มาทำอาสาพหะบ้างกันทีนี้.

ทีนี้ เกี่ยวกันจะ จุดเทียน เกี่ยวกันจะ ถือเทียน,
ถือเทียนนั้นเป็นเครื่องหมายของคนฉลาด; การถือเทียน
แต่อย่างอื่นนี้ ไม่ใช่เครื่องหมายของคนโง่. อย่างจุดเทียน
ถือเทียน แล้วเป็นคนโง่; เพราะว่า การจุดเทียนยกขึ้น
เป็นสัญลักษณ์ของคนฉลาด รู้จักแสงสว่าง, แสง
สว่างแห่งพระธรรม จะกำจัดความมืด คืออวิชชา ซึ่ง
เป็นบิณฑามรคาของกิเลสทั้งหลาย. ถ้าเวกกำจัดอวิชชา คือ
ความมืดออกไปได้แล้ว กิเลสทั้งหลาย ที่เป็นกิเลสผูก มัน
ก็หายไปหมด.

ฉะนั้น เกี่ยวกันวางจุดเทียน, ถือเทียน, อย่างโง่. ถือ
เทียนนี้มันเป็นลักษณะของคนมีแสงสว่างแล้วก็จะ เดินประ-
ทักษิณ-เวียนขวา. ประทักษิณแปลว่าไปทางขวา คำว่า
"ทางขวา" นี้เป็นสัญลักษณ์ ของความถูกต้อง ตรง
ตามความจริง, เรียกว่าประทักษิณ ถูกต้อง แล้วก็ทำด้วย
ชีวิตจิตใจทั้งหมดทั้งสิ้น; ทำด้วยความรู้สึกความต้อง

การ ด้วยชีวิตจิตใจทั้งหมดทั้งด้าน มันจึงจะเป็นประ-
 ทักษิณ.

การกระทำ ทางกายก็ประทัษิณ การกระทำ
 ทางวาจาก็ประทัษิณ ทางจิตก็ประทัษิณ มีมือถือเทียน
 นำอยู่. อย่าให้มันดับ เพราะว่ายเทียนนั้น คือแสงสว่าง
 ก็ต้องดูถูกต้อง.

ที่นี้ เวียนอยู่ก็สวดพระพุทธคุณ สวดพระพุทธ-
 คุณนี้ ขอให้เห็นโดยประจักษ์ว่า เป็นการสรรเสริญ
 การชณะमार. เราชมเชยการชณะमार เราชอบ เราชมเชย
 การชณะमार. เราก็สวดพระพุทธคุณอยู่ เมื่อเห็นประ-
 ทักษิณ.

แล้วเราก็จะ อุทิศเวลาให้มากที่สุด วันหนึ่ง คืนนี้
 ประกอบพิธีอาสาฬหบูชาทั้งคืน ไม่ต้องนอน. ถ้าว่าจิตใจมัน
 สว่างใสจริง มันก็ไม่ง่วง แต่วีก็เป็นการแสดงกตัญญูยกตัวที่
 ให้สมกันกับ ที่พระพุทธองค์มีพระกรุณาธิคุณมากเหลือเกิน,
 เพียงแต่เราตนนอนกินเท่านั้น ไม่ได้สมกันเทอก. แต่ก็ยังดี
 กว่าไม่ทำ ดีกว่าจะไม่ทำเสียเลย ทำให้มากไว้แหละ จะเป็น
 ปฏิบัติบูชา, จะเป็นปฏิบัติบูชาคู่กันกับศอกไม้รูปเทียน.

การบูชาด้วยดอกไม้รูปเทียนยังไม่พอ มันเป็นเรื่องวัตถุ ต้องบูชาด้วยจิตใจ ก็เรียกว่าปฏิบัติบูชาอีกส่วนหนึ่ง. บูชาด้วยดอกไม้ กับบูชา, บูชาด้วยการปฏิบัติ ออกกัน ออกกัน กับบูชา; ก็เรียกว่าการบูชาในสามบุรณ.

นี่จะทำพิธีอาสาฬหบูชากันเถยวัน ขอให้เตรียมพร้อม ในใจระลึกถึงพระพุทธคุณอยู่โดยบริบูรณ์ จุดเทียนถือ เป็นสัญลักษณ์ของผู้ได้รับแสงสว่าง ของพระพุทธองค์แล้ว, รู้ว่าอะไรเป็นอะไรแล้ว ก็กินประทักษิณ ก็แสดงว่า เราทำให้ถูกต้อง, นี่ก็สวดพระพุทธคุณ สรรเสริญชัยชนะ, แล้วก็อุทิศเวลาเป็นปฏิบัติบูชา.

ถ้าทำได้จริง การทำอาสาฬหบูชาของเรา ก็ถูกต้องและสมบูรณ์. พวกเราก็จะไม่อยู่ในความมืดอีกต่อไป, จะไม่หลงอยู่ในความมืดของกิเลสอีกต่อไป.

นี่เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ ของการทำอาสาฬหบูชา ระลึกถึงพระธรรมที่พระศาสดาได้ทรงโปรดประทานในวันแรมวันนั้น คือธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มีหลักวิชาเป็นอริยสัจจ ๔, มีหลักปฏิบัติเป็นอฏฐังคิกมรรคมีองค์ ๘

ประการ ก็ไม่เสียด ที่ว่าไต่เป็นพุทธบริษัท สาวกรของ
พระองค์.

ข้าคมเห็นว่า ท่านทั้งหลายได้พยายามกันมานานัก
หนาแล้ว คงจะมีความก้าวไปข้างหน้ากันบ้าง. อย่าให้ช้า
ช้าก หรืออย่าเท่าอยู่ที่เดียวเลย. นี่ยขอให้คงใจกระทำให้ค
ให้่องชนไป ให้สำเร็จประโยชน์ในเวลาอัน คุ้มกัน จงทุกๆ
คนเถิด.

ธรรมเทศนาสมถกรรมภาเวต เหว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

ประธานของขวัญ
คือ มัชฌิมาปฏิปทา สู่ นิพพาน.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

ณ บัดนี้ จะให้วิสัยนา พระธรรมเทศนา เป็น
ปูพพาปรล่ำดับ สืบต่อธรรมเทศนาในตอนเย็น ประรมเทศน์ที่
วันนี้เป็นวันอาสาฬหบูชาเต็มมี มีการประกอบพิธีอาสาฬหบูชา.

ธรรมเทศนา อนุวัตรตามเหตุกรรม นั้น ๆ จึงได้
กล่าวถึงข้อความแห่ง ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ; ยกเอาส่วน
สำคัญที่สุด คือ มัชฌิมาปฏิปทา มาเป็นหัวใจของเรื่อง
เรียกกันว่า มัชฌิมาปฏิปทา เพราะ เป็นทางสายกลาง

อย่างนี้ก็มี, เรียกว่า *อัฐยั้งคิกมรรค* เป็น *หนทางประกอบด้วยองค์ ๘* อันประเสริฐอย่างนี้ก็มี.

สิ่งนี้เราถือกันว่า เป็นเครื่องกำจัดมาร ซึ่งหมายถึงกิเลส และความทุกข์ จึงถือกันว่า วันนี้เป็นวันได้รับเครื่องมือนำกำจัดมาร จากพระผู้มีพระภาคเจ้า, ถ้าหนักไว้เป็นวันสำคัญ เป็นวันพิเศษ สำหรับความหมายของคำว่า อาสาหลบธา. แต่ถ้าจะเรียกอีกอย่างหนึ่ง ก็เรียกได้ว่า เป็นวันที่ได้รับการชี้แนะหนทาง, เป็นวันแห่งทาง หรือการชี้ทาง เราก็ถือว่าเป็นวันที่ได้รับอะไรเป็นพิเศษ เป็นแสงสว่างแห่งจิตใจ. คนธรรมดาสามัญทั่วไป ควรจะถือความหมายว่า เป็นวันแห่งการชี้ทาง.

ถามว่า ไปไหน? ก็ไปสู่ที่สุดแห่งความทุกข์ คือพระนิพพาน. หนทางนี้มีความหมายพิเศษ คือ เป็นทางสายกลาง. คำว่า *กลาง* หมายความว่า ไม่ซึ้งนะ อยู่ ณ ที่ใด ๆ, ไม่เหวี่ยงไปทางซ้ายหรือทางขวา. ไม่เหวี่ยงไปทางซ้าย คือ *กามสุขัลลิกานุโยค* — หมกมุ่นอยู่ในกาม; ไม่เหวี่ยงไปทางขวา คือ *หรรมานตนให้ลำบาก*. ^{นี้ตามที่ว่ากัน} อยู่ตัว ๆ ไป ก็มีอย่างนี้.

รู้จักคำว่า "กลาง" ให้ถูกต้อง.

ที่นั่นมันก็มี ความหมายอย่างอื่น ของคำว่า กลาง ซึ่งไม่ค่อยได้เอามาพูดอธิบายกัน ถ้าเอามาอธิบายไม่เข้าใจ ก็จะเป็นเรื่องทำความเข้าใจยากกว่า; แต่อาตมาก็ยังคิดว่า จะเป็นการดีที่จะให้ ได้ฟังกันเสียบ้าง หรือแม้ว่ามันจะเป็นเรื่องรำคาญ. โดยเฉพาะเด็ก ๆ คงไม่อยากฟังคงหนีไปหมด; ถ้าจะอธิบายกันถึงความหมายของคำว่า ตรงกลางของ มัชฌิมาปฏิบัติ ในลักษณะที่แปลกไปกว่าเรื่องสุกโตทั้งสองอย่างนั้น. ขอให้ท่านฟัง, ต้องขอให้ท่านฟัง ถ้าไม่น่าสนุกไม่น่าสนใจ ก็ต้องขอให้ท่านฟัง.

คู่แรก ที่สุกก็คือคำว่า *อคฺคิตา* และ *นคฺคิตา*; *อคฺคิตา* แปลว่า *ความมี*, *นคฺคิตา* แปลว่า *ความไม่มี*. *ความมี*ก็สุดโต่งไปในทางฝ่ายมี, *ความไม่มี*ก็สุดโต่งไปในทางไม่มี. พุทธบริษัทที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องหนทางนี้ ก็รู้ความเป็นกลาง ระหว่างความมี กับ ความไม่มี.

เมื่อพูดว่ามี มันก็หมายถึงมันเป็นมี เป็นไปในทาง สัสสตทิวฐิ มีอยู่อย่างเที่ยงแท้ ถาวรยั่งยืน. ถ้าดีก็ชื่อว่า

ไม่มี มันก็เป็นเป็นฝ่ายอุจเฉททวิภูฏี คือไม่มีหรือขาดสูญ,
 มันก็ ผิดทั้งสองอย่าง เช่นว่า มีสัตว์ มีบุคคล, หรือ
 ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล, หรือที่พูดกันว่า ตายแล้วเกิด หรือ
 ตายแล้วสูญ, อย่างนั้นกับผิดทั้งนี้ ตายแล้วเกิด อยู่ในฝ่ายมี,
 ตายแล้วสูญ อยู่ในฝ่ายไม่มี.

ถ้ามีความรู้ธรรมะดี ก็ไม่พูดว่ามีหรือไม่มี พูดว่า
 มีแต่กระแสแห่งอิทัปปัจจยตา, มีแต่กระแสแห่งการปรุง-
 แต่ง ของเหตุปัจจัย โดยกฎอิทัปปัจจยตา ว่าเมื่อมีสิ่ง^{๒๕}
 สิ่ง^{๒๖} เป็นปัจจัย สิ่ง^{๒๗} สืบ^{๒๘} ย่อมเกิดขึ้น, เมื่อมีสิ่ง^{๒๙} สิ่ง^{๓๐}
 เป็นปัจจัย สิ่ง^{๓๑} สืบ^{๓๒} ย่อมเกิดขึ้น. ในทางฝ่ายดับก็เหมือน
 กัน เมื่อไม่มีสิ่ง^{๓๓} เป็นปัจจัย สิ่ง^{๓๔} ก็ไม่เกิดขึ้น, เมื่อสิ่ง^{๓๕}
 ดับ สิ่ง^{๓๖} ก็ดับ; ดูเห็นเป็นเพียงกระแสแห่งการปรุงแต่ง
 ภาะอยู่อย่างนี้ จึงไม่มีโอกาสที่จะพูดว่า มี หรือว่า ไม่มี.

ถ้ามี ยึดถือเป็นตัวเป็นตน; ถ้าไม่มีก็ยึดถือ
 เป็นไม่มี ไม่มีตัวไม่มีตน, ไม่พ้นไปจากความยึดถือ. จะ
 ไม่มีคามยึดถือก็มองเห็นแต่ว่า มันเป็นเพียงกระแส
 แห่งการปรุงแต่ง ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ. ^{๓๗}มัน
 เป็นความรู้สูงสุด ทำให้ไม่ยึดถือว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

เป็นตัวเป็นตน เป็นเราเป็นเขา; เพราะว่ามันเป็นเพียง
กระแสแห่งการปรุงแต่ง. นี้เรียกว่าเป็น ทางสายกลาง อยู่
ที่กระแสแห่งการปรุงแต่ง ไม่อาจจะพูดว่ามีหรือไม่มี.

ที่นี้เกิดไปมันก็ ไม่ใช่^{นี้} หรือ ไม่ใช่^{อื่น}, ไม่ใช่^{คน}
คน^{นี้} ไม่ใช่^{คนอื่น} ที่จะตายไปเกิด ไม่ใช่^{คน}คน^{นี้} ไม่ใช่^{คน}คนอื่น
นั่งอยู่ที่นั่นก็ไม่ใช่^{คน}คน^{นี้} ไม่ใช่^{คน}คนอื่น; เพราะมัน มีแต่
กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่ไหลเรื่อย มันจึงไม่อาจจะ
พูดได้ว่า คน^{นี้} หรือ คน^{อื่น}. พูดไม่ทันจบว่า นี้ มันก็
เปลี่ยนแปลงไปเสียแล้ว; ถ้าจะพูดว่าอื่น มันก็ไม่แน่นอน
ลงไปได้ว่า มันอื่นจริงๆ เพราะมันยังคงคาบเกี่ยวกันอยู่ ใน
กระแสแห่งการปรุงแต่ง. ผู้ที่เห็นธรรมชาติแล้ว จึงไม่พูดว่า
อัน^{นี้} หรือ อัน^{อื่น} พูดแต่ว่า กระแสแห่งการปรุงแต่ง
เปลี่ยนแปลง.

อีกคุณหนึ่ง กิว่าทำเอง หรือ ให้คนอื่นทำ; มัน
ขึ้นอยู่กับว่า มีคน^{นี้} หรือมีคนอื่น; ถ้าไม่มีคน^{นี้}หรือคน
อื่น มันก็ ไม่พูดได้ว่า ทำเอง หรือให้คนอื่นทำ. แต่เดี๋ยวนี้
เราไม่ได้รู้สึกอย่างนั้น เราก็คงไปยึดถือหมายมั่นว่า เราทำเอง
กัม, ใช้คนอื่นทำกัม, มันเป็นมัตถกัมคน มัตถกัม มัตถกัม

เป็นคน ๆ นี้ แล้วก็ถือว่า ไม่ทำเอง แล้วก็ใช้คนอื่นทำ.
ความยึดมั่นถือมั่น มีที่คงอยู่ที่ตรงนี้ คือ ไม่รู้ตามที่เป็นอย่าง
จริงว่า เป็นเพียงกระแสแห่งการปรุงแต่ง.

ทีนี้คุยกันไป ก็มีว่า ของใคร หรือไม่ใช่ของใคร;
มันมักจะมีคามยึดถือว่า ของเรา หรือว่าไม่ใช่ของเราเด็ดขาด
ลงไป. นี่ฟังยาก เพราะโดยทั่วไป เขาสอนว่า ไม่ใช่ของเรา
อยู่แล้ว; แต่ต้องการให้ไม่ยึดมั่นถือมั่น โดยความเป็น
ของเรา, หรือตรงกันข้ามกับความไม่ใช่ของเรา, ก็ว่ามันจะ
เป็นอัน มันเป็นสกุโคงค์คล้ายเหมือนกัน.

ฉะนั้น อย่างว่าของใคร หรือไม่ใช่ของใคร
เพราะว่ามันเป็นเพียงกระแสแห่งการปรุงแต่ง; เรียกว่า
อยู่ตรงกลางเสมอไป. ถ้าเข้าใจในเรื่องปฏิจจสมุปปาท
คือกระแสแห่งการปรุงแต่งแล้ว ก็จะเห็นเป็นกลาง ไม่ข้อง
แวะที่ตรงไหน.

กระแสแห่งปฏิจจสมุปปาท เหมือนกับของ
ไหลเรื่อย ทา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ไม่ใช่ตัวตน, รูป เสียง
กลิ่น รส โสภณรูปพระ ก็ไม่ใช่ตัวตน, เกิดวิญญาณขึ้นมา ก็
ไม่ใช่ตัวตน, มีผัสสะขึ้นมา ก็ไม่ใช่ตัวตน, มีเวทนาขึ้นมา

ก็ไม่มีตัวตน, มีแต่เหตุ ไม่มีตัวตน, มีอุปาทานก็ไม่ใช่
ตัวตน, ล้วนแต่เป็นกระแสปรุงแต่งตามกฎเกณฑ์ของ
ธรรมชาติ. แต่มนุษย์เราไม่รู้สึกอย่างนั้น รู้สึกว่าตัวตน
กำลังผูกพันในอะไร อีกมันในอะไร ก็เอาสิ่งนั้นเป็นตัว
เป็นแทน.

นี่มันเป็นเรื่องละเอียด ซึ่งอธิบายก็ลำบาก จะอธิบาย
ไปในทางว่า ไม่มีตัวตน แต่บุคคลผู้ยึดมั่นถือมั่น ว่ามีตัว
ตนอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ มันก็ลำบาก. ท่านลองศึกษาคูเตลิต
เกิดมาจากท้องของมารดา พอได้สัมผัสอารมณ์อะไรเข้า รู้สึก
ของอารมณ์นั้นแล้ว มันก็ยึด ก็ยึดไว้ ไปตามธรรมชาติ.
ถ้ายึดมั่นก็อยากได้; ถ้ายึดไว้ก็อยากจะฆ่าให้ตายเสีย.

เมื่อมีความอยาก : ยึดก็คาม ยึดไว้ก็คาม
รุนแรงแล้ว ความอยากนี้ปรุงแต่งความรู้สึกตัดไป
คือมีความรู้สึกว่ามีตัวผู้อยาก, มีตัวผู้อยากได้, หรือมีตัวผู้
ผู้อยากจะฆ่ามันเสีย เพราะว่าเราไม่ชอบ แล้วอยากจะตีมัน
ให้ตาย อย่างนั้น.

ฉะนั้นขอให้ใคร่ครวญดูให้ดี ให้พบว่า ความรู้สึก
นี้เป็นเพียงความรู้สึกตามธรรมชาติ ปรุงแต่งอยู่ตาม

ธรรมชาติ; แม้จะรู้สึกว่าคุณ มันก็ไม่ใช่ตัวคุณ มันก็ไม่มีตัวคุณ.

มัชฌิมาปฏิบัติภาสมบูรณ์ต่อเมื่อไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด : สิ่งที่เราเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ก็ไม่ได้ยึดมั่น เป็นตัวตนของตน, สิ่งที่ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับ ก็ไม่ได้ยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวตนของตน, สิ่งที่ปรุงแต่งกันอยู่ในจิตใจ เป็นล้ากับตามล้ากับ แห่งปัจจุสมุปบาทนั้น เรียกว่าปัจจุสมุปบาทธรรม; แต่ละอย่างๆนี้ก็ไม่ใช่ตัวคุณ ไม่มีควมยึดถือว่าเป็นตัวตน. จิตที่แจ้งจะเรียกว่า ดำเนินอยู่ในมัชฌิมาปฏิบัติ คือ สายกลาง เรียกว่า ไม่ยึดมั่นโดยความเป็นตัวตน ในสิ่งใดทุกสิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวทนา; เพราะเวทนาเป็นสิ่งที่มีความหมายสูงสุดสำหรับยึดถือ.

เวทนาเป็นสังขารให้เกิดความยึดถือ หรือยั่วให้เกิดความยึดถือ : สุขเวทนายึดถือไปในทางดี. ทุกขเวทนายึดถือไปในทางที่ไม่อยากได้ คืออยากไม่ได้ อยากฆ่าอยากทำลาย. อทุกขมสุขเวทนา คือไม่สุข ไม่ทุกข์ ก็เป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยหรือกังวล ว่ามันจะต้องเป็นอย่างใ้คอย่างหนึ่ง ควรจะได้หรือควรจะทำลายเสีย.

ในโลกนี้ คนเรามี *เวทนา* เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดคันหา ;
 อะไร ๆ ที่ชวนชววยกันไป ^๕ ก็เพื่อ *เวทนา* ทั้งนั้น. ^๕ หากเงิน
 ทาทอง หากอำนาจวาสนา หากชื่อเสียง หากอะไรก็ตามอย่าง
 สุกเผวียง ^๕ ก็เพื่อจะให้เกิดสุข *เวทนา*, *เวทนา* ที่ต้องกร,
 อะไร ๆ มันก็เพื่อ *เวทนา*. พระพุทธองค์จึงทรงระบุไปยัง
เวทนา ว่าเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ หรือปรุงแต่งไปใน
 ทางยึดถือ ซึ่งให้เกิดลัทธิหาอุปาทาน.

ให้รู้กันไว้ทุกคนว่า สิ่งที่เราเรียกว่า *เวทนา* นั้นแหละ
 ตัวจะถือว่า เป็นข้าศึกอย่างยิ่ง ก็ถูก, เป็นข้าศึกอย่างยิ่ง เป็น
 ข้าศึกที่ หลอกให้รักเมื่อเป็นสุข *เวทนา*, หลอกให้เกลียด
 เมื่อเป็นทุกข์ *เวทนา*, หลอกให้หลงใหลวนเวียนเมื่อ
 ไม่ใช่สุขหรือไม่ใช่ทุกข์.

คนเราลำบากยุ่งยาก อยู่ในโลกละโลกชีวิต ก็เพราะ
 อำนาจของสิ่งที่เรียกว่า *เวทนา*; เมื่อไปยึดติดใน *เวทนา*
 มันก็ไม่เป็นกลาง เพราะมันไปติดเสียข้างใดข้างหนึ่งแล้ว
 มันไม่เป็นกลางไปได้ : ติดสุขก็ข้างหนึ่ง ติดทุกข์ก็ข้างหนึ่ง
 แม้ที่ไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ มันก็ไม่ได้อยู่ตรงกลาง เพราะมัน

สงสัยในการที่จะเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ ให้ความหมายไว้อย่างใด
อย่างหนึ่งเสมอ.

อย่าเข้าใจว่า สุขเวทนากับทุกข์เวทนา อยู่กัน
คนละฝ่าย แล้วทุกข์ขมสุขเวทนามันจะอยู่ตรงกลาง อย่างนี้
ก็ไม่ถูก. *อทุกข์ขมสุขเวทนามัน* มันมีความหมายจะไปใน
ทางใดทางหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ทำให้พะวงสงสัย เป็นที่ตั้งแห่ง
อวิชชา เป็นอนุสัยที่เป็นกลางๆ :-

ราทานุสัย เป็นไปในทางรับ ทางเอา ทางได้.
ปฏิฆานุสัย เป็นไปในทางเกลียด ในทางไม่เอา ไม่ได้ ส่วน
อวิชชานุสัย ก็ยังให้เป็นเครื่องผูกพัน อยู่那儿แหละ โดยสงสัย
ว่า มันควรจะได้หรือไม่ควรจะได้ เพราะยังไม่รู้จักโดยชัดเจน.

อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้
ว่า จะมีโดยสมบูรณ์ก็เมื่อไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดๆ
โดยเฉพาอย่างยิ่งในเวทนา. ถ้าสัตว์นั้นยังเฝ้าเงล่นบา-
ปัญญาไปยึดมั่นสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่แล้ว มันก็ไม่มีมัชฌิมาปฏิปทา
ไม่มีอริยมรรคมีองค์ ๘. อริยมรรค หรือมัชฌิมาปฏิปทาจะ
สมบูรณ์ ก็คือเมื่อจิตไม่ยึดมั่นสิ่งใด โดยเฉพาอย่างยิ่ง ก็ไม่
ยึดมั่นในเวทนา.

นี่หนทางที่พระองค์ทรงแสดง มีอยู่อย่างนี้,
 หนทางมีอยู่อย่างนี้, หนทางที่ทรงแสดง หรือประทานได้ใน
 วันแรกที่เรียกว่าวันอาสาฬหบูชา มีอยู่อย่างนี้.

ธรรมใดเป็นไปเพื่อนิพพาน ก็นับเป็นมัชฌิมาปฏิปทา.

ที่นักรวมกว้างออกไปว่า มัชฌิมาปฏิปทา—หนทางสายกลางนั้น ตามปรกติแล้วก็ทรงแสดงด้วยมรรคมีองค์ ๘ อย่างที่เราได้ท่องกันอยู่ได้เป็นประจำ. แต่มีพระบาลี ที่แสดงไว้ชัดเจนว่า นอกไปจากอริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาได้ ถ้าธรรมนั้น ๆ เป็นไปเพื่อนิพพาน ไม่ทำให้ติดอยู่ที่ใดที่หนึ่ง; แม้แต่โพชฌงค์ ๗ ก็เป็น มัชฌิมาปฏิปทาได้ หรือธรรมชื่ออื่นเช่น :-

พละ ๕ อินทรีย์ ๕ ก็เรียกว่าเป็นมัชฌิมาปฏิปทาได้ ถ้าหากว่า ธรรมเหล่านี้มุ่งตรงไปยังนิพพาน; เช่น ศรัทธา วิริยะ สติ สมာธิ ปัญญา ที่บางทีก็เรียกว่า พละ, บางทีก็เรียกว่า อินทรีย์, แต่ถ้ามันเป็นชนิดที่เป็นวิเวกนีสโต — อาศัยวิเวก, วิเวกนีสโต — อาศัยวิระละ, นิโรธนีสโต

— อาศัยนิโรธะ, วิสสุกตปริณาโม — น้อมไปเพื่อการสละ,
 อย่างนี้ก็เรียกว่า เป็นมัชฌิมาปฏิบัติทา.

ธรรมะใดมุ่งตรงไปเพื่อนิพพาน ไม่ข้องแวะใน
 ที่ใดที่หนึ่ง ก็เรียกว่า เป็นหนทางใต้, แล้วเป็นหนทางที่อยู่
 ตรงกลาง เป็นสายกลางใต้, และว่าเป็นหนทางที่ประกอบ
 อยู่ด้วยองค์ ๘ ใต้: เพราะว่ามีมีการประพฤติปฏิบัติ
 ในลักษณะที่พุ่งตรงต่อพระนิพพานแล้ว องค์แห่งอริย-
 มรรคมีองค์ ๘ ก็จะมีครบถ้วนอยู่ในนั้น. ถ้าเป็นอย่างยิ่ง
 อย่างสมบูรณ์ อย่างไม่มีประมาณ ก็ยังเป็นมัชฌิมาปฏิบัติทาได้.

ดังนั้นจึงมีการตรัสถึง โภธิปักขิยธรรมทั้งหมด
 ทั้ง ๗ หมวด ทั้ง ๓๗ ประการ ว่าเป็นมัชฌิมาปฏิบัติทาก็มี.
 ถ้าไม่ตรัสอริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นมัชฌิมาปฏิบัติทาแล้ว สิ่ง
 ที่รองลงไป ก็จะตรัสว่าเป็นมัชฌิมาปฏิบัติทานั้น ก็ระบุ
 โภชณงค์ ๗ ประการ : สติ อัมมวชิระ วิริยะ นีติ
 บัสนัทธา สมาธิ อุเบกขา เจ็ดประการนี้เรียกว่ามัชฌิมาปฏิบัติทา
 ก็มี: เพราะว่ามี โภชณงค์ ๗ ประการนี้แต่ละอย่างๆ เมื่อ
 บุคคลเจริญ กระทำให้มาก ชนิดที่อาศัยวิเวก อาศัยวิวิธะ

อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อสละทุกสิ่งแล้ว มันก็ตรงทั้งไปสู่
พระนิพพาน ไม่ข้องแวะในธรรมใด ๆ ด้วยเหมือนกัน.

ขอให้ท่านทั้งหลายจำหลักเกณฑ์อันนี้ไว้ ว่าถ้าการ
ประพฤติธรรมบทใดบทหนึ่ง ข้อใดข้อหนึ่ง มีลักษณะ
ไม่ข้องแวะ แก่มุ่งตรงไปยังนิพพาน ธรรมะนั้นก็ชื่อว่า
มัชฌิมาปฏิปทาได้ เพราะตั้งตรงไปยังนิพพาน.

ทันทีที่จะต้องสนใจต่อไปก็คือว่า ถ้าชื่อว่าเป็น
มัชฌิมาปฏิปทาแล้ว จะมีลักษณะเป็นการออกไปจาก
กองทุกข์; ออกไปจากธรรม อันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ยึดมั่นถือมั่นเช่น กาม, ทางที่ออกไปจากกาม ที่เรียกว่า
นิสสวณะนั้น ก็คือมัชฌิมาปฏิปทานั่นเอง.

หรือว่า ภพ — ความเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ในลักษณะ
กามภพ ก็ดี ภพใด ๆ ก็ดี รูปภพ อรูปภพ ก็ดี ก็ล้วนแต่เป็น
สิ่งจะต้องไปให้พ้น; ทางออกก็คือ มัชฌิมาปฏิปทา
ทั้งนั้น. หรือว่า โลก นี้ก็ดี ความทุกข์ ก็ดี ซึ่งเป็นอย่าง
เคี้ยวกันนั้น; เมื่อต้องการจะออกไปจากภพนี้ จากโลกนี้
มันก็คือ ทนทางประกอบไปด้วยองค์ ๘ ที่เรียกว่า มัชฌิมา-
ปฏิปทา ทั้งนั้น.

ฉะนั้น เมื่อบุคคลรู้จักกรรมะโทษ เป็นไปเพื่อความ
ทุกข์แล้ว ต้องการจะออกไปเสียจากกรรมะนั้น ๆ แล้ว ก็ไม่
แก้ตัวที่จะต้องใช้มัชฌิมาปฏิปทา. มันเป็นเรื่องที่แน่นอน
ถึงขนาดที่ถือเป็นหลักได้ว่า ทางออกหรืออุบายเป็นเครื่อง
ออกนั้น มีแต่อย่างเดียว คือมัชฌิมาปฏิปทา ดังนี้.

การที่ติดอยู่ในอะไว เป็นการทำนทุกข์ทรมาน เมื่อ
ต้องการจะออก ก็ไม่มีทางอื่น นอกจากอัญรู้งีกกรรมะ หรือ
มัชฌิมาปฏิปทา. ฉะนั้นจงจำไว้ให้ดี จำไว้ให้แม่นยำ จำไว้
ให้เป็นคู่ชีวิตจิตใจ สำหรับจะเป็น ทางออกไปเสีย จากสิ่ง
อันไม่พึงปรารถนา เป็นเรื่องในทางใจ ผูกมัดใจ; หลุด
ไต่ทางใจ ด้วยอำนาจมัชฌิมาปฏิปทา.

มัชฌิมาปฏิปทา, อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นเป็น
พรหมจรรย์ทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นทางออก
จากทุกข์; เพราะว่ามีปรกติกายเสียซึ่งอกุศล. สิ่งที่เป็น
บาป เป็นอกุศล เป็นไปเพื่อทุกข์นั้น มันอยู่ไม่ได้กับ
มัชฌิมาปฏิปทา. เมื่อดำรงอยู่ในสายกลางแล้ว มันก็พ้น
จากบาป จากอกุศล โดยประการทั้งปวง; เพราะว่ามี
มัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น มันมีธรรมชาติ
อย่างนั้น จึงมีอุปมาว่า:—

เหมือนกับโองที่คว่ำ หม้อที่คว่ำ ภาชนะอะไรก็
ตาม ถ้าเราคว่ำเสีย มันจะเกิดคุณสมบัติ อย่างหนึ่งขึ้นมา
ก็หน้าจะตั้งอยู่ไม่ได้; คว้าโอง คว้าไห คว้าหม้อ คว้าอะไร
เสีย มันจะเกิดลักษณะอันหนึ่ง ก็หน้าตั้งอยู่ไม่ได้ มันจะ
ต้องไหลออกหมด.

มัชฌิมา หรือ อฏฐังคิกมรรคนั้น มัน เป็นเหมือน
กับหม้อที่คว่ำ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งน้ำ; น้ำจึงไม่เหลืออยู่
ก็อบาป อุกุศลทั้งหลาย จะไม่เหลืออยู่ที่มัชฌิมาปฏิบัติ
ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับหม้อที่คว่ำ. ฉะนั้นเรา จงประพฤติ
ธรรม ข้อนี้ ให้กาย วาจา ใจ ประกอบอยู่ด้วยมัชฌิมา-
ปฏิบัติ; แล้วอาการที่เรียกว่าหม้อคว่ำนั้น ก็จะมี. บาป
อกุศล ทั้งหลาย ก็วิ่งไหลไปหมด ด้วยอำนาจของหม้อที่
มันคว่ำ ซึ่งเป็นลักษณะของมัชฌิมาปฏิบัติ. มันก็มีแต่
อาการที่พึงปรารถนา ไม่เป็นเครื่องก่อสร้างขึ้นมา ซึ่งความ
ทุกข์ใด ๆ.

นี้แหละคือ ทนทาง ที่พระองค์ได้ตรัสรู้ แล้ว
นำมาสอน นำมาบอก เรียกว่าบอกทาง; เป็นสิ่งที่
ตรัสรู้เอง ไม่ได้ยินได้ฟังมาแต่ผู้ใด. มันมีลักษณะเป็น

ทวง เพราะเหตุใด ก็ทรงระบุไว้โดยชัดแจ้งว่า เป็นจักขุภรณ์
ญาณภรณ์ — เป็นเครื่องทำให้เกิดจักขุ เป็นเครื่องทำให้เกิด
ญาณ.

มรรคมืองค์ ๘ ประการ หรือมัชฌิมาปฏิปทา
มีธรรมชาติทำให้เกิดจักขุ คือทวงหา เห็นอะไรได้ อย่าง
ถูกต้องตามที่เป็นจริง หรือว่า ให้เกิดญาณ คือ ให้รู้อะไร
ได้ตามที่เป็นจริง. คำว่า จักขุภรณ์ ญาณภรณ์ เป็นคุณ-
สมบัติของมัชฌิมาปฏิปทาอย่างนี้ เป็นเหตุให้เกิดจักขุ เป็น
เหตุให้เกิดญาณ.

ดำรงตนอยู่ในมัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยมรรค
มืองค์ ๘ ประการเกิด ก็ย่อม จะเกิดจักขุ คือ ทวงหา
แต่ก็ย่อม จะเกิดญาณ คือความรู้; เมื่อญาณเกิด หรือ
เมื่อทวงหาเกิด อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออุปสมาย
— สงบรำจิบ, อภิญญา — รู้ยังเห็นจริง, สมโพธิบาย — รู้
พร้อม, นิพพานาย — เพื่อดับเย็น.

ขอให้กำหนดไว้ที ๆ ว่า เมื่อเกิดญาณหรือเกิดจักขุ
ก็ตาม ด้วยอำนาจของมัชฌิมาปฏิปทาแล้ว มันจะเป็นไปเพื่อ
อุปสมายะ — เพื่อสงบรำจิบเสียซึ่งการปรุงแต่ง มันก็ไม่มี การ

ปรุ่่งแ่่ง, มันจะเป็น อภิญญาละ — เป็นเรื่งรู้ง หมาย
ความว่า ยิ่งกว่าธรรมตา ที่สัตว์ตามธรรมตามันจะรู้.

สัตว์ตามธรรมตามันไม่รู้งกับดับทุกข์ได้; เที่ยวน
รู้งกับดับทุกข์ได้ จึงเรียกว่ารู้ง หรือสัมโพชายะ คือรู้ครบ
รู้พร้อมที่จะดับทุกข์ได้; ตั้งนั้นจึง ดับทุกข์ได้ เรียกว่า
นิพพานละ คือเย็น.

ศึกษาให้เข้าใจคำว่า "นิพพาน"

คำว่า นิพพาน แปลว่า เย็น เป็นคำของมนุษย์
สมัยนั้นใช้กันอยู่ หรือใช้กันอยู่ก่อนพุทธกาล. คำว่านิพพาน
แปลว่าเย็น; เมื่อเริ่มมีความร้อนดับลงไป เป็นความเย็น
ก็เรียกว่านิพพาน. เพื่อเข้าใจกัน ได้ชัดแจ้งจริงๆ ก็ควร
จะรู้งเรื่องของคำๆ นี้ ทั้มีการใช้กันอยู่.

เท่าที่กล่าวไว้ ในพระบาลี ท้องหาพบ ทั้ กระเบื้อง
ที่เอาออกมาจากเตาเผา มันขาว มันเหลือง แดงก็แดง แล้ว
ดำ กระเบื้องนั้นนิพพาน. คำบาลีใช้ย่่างนี้ แปลว่า
ของที่มันร้อน ลูกเป็นไฟ หอเย็นลง ดำลง นี้ก็ เรียกว่ามัน
นิพพาน. แสดงว่าคำนิพพาน คำนี้ ใช้กับวัตถุสิ่งของก็ได้

เช่น ถ่านไฟแดง ๆ เย็นลง ก็เรียกว่ามันนิพพาน. กระเบื้องเผาไฟ ร้อนโชน ถูกจืด เย็นลง คับคั่งลงได้ ก็เรียกว่ามันนิพพาน.

แม้ของร้อนไม่ถึงขนาดนั้น เช่น ข้าว ปลา อาหารที่จะกิน ถ้ามันร้อนอยู่ มันกินไม่ได้ ก็ต้องรอให้นิพพานเสียก่อน. คำว่า นิพพานจึงใช้^๓ในครัว เพราะว่าการหุงข้าวต้มแกง ถ้ายังร้อนอยู่ยังกินไม่ได้ ต้องรอให้นิพพานเสียก่อน. นานิพพานใช้กับวัตถุสิ่งของ ก็ได้^๓อย่างนี้.

ในที่บางแห่ง คำว่า นิพพาน ใช้กับสัตว์เครื่องานที่เขาสึกเตีแล้ว หมตฤทธิ หมคอินทรวาย หมตพยศรัยแล้ว ก็เรียกว่าสัตว์ตัวนั้นมันนิพพาน. เหมือนกับว่า สัตว์ร้ายมาจากป่า ผักขมเป็นสัตว์บ้าน ไม่มีอันตรายอีกแล้ว ก็เรียกว่ามันนิพพาน. นี้คำว่า นิพพาน แปลว่าเย็น ใช้กับสัตว์เครื่องาน.

ที่^{๓๓}คนมาถึงเรื่องจิตใจ ถ้าจิตใจมันเย็น ก็เย็นนิพพาน มีข้อความในพระบาลีว่า ใจ^{๓๔}หมายถึงความเย็นนอกเย็นใจ. หญิงสาวคนหนึ่งเห็นพระสิทธัตถะ แล้วก็ร้องออกมาว่า บุรุษนี้มันเป็นลูกของใคร แม้ของเขายะเย็นนอกเย็นใจ. พ่อของเขาก็จะเย็นนอกเย็นใจ. ถ้าเขาเป็นสามีของใคร ภรรยา

นั้นก็จะเป็นเอกเอ็นใจ. คำว่าเอ็นนอกเอ็นใจ นั้น คือคำว่า
นิพพาน.

นี่นิพพานชั่วขณะ หรือในระชยะอันสั้น หรือว่าใน
ขนาตอันสมบุรณ์ ก็เรียกว่านิพพานได้ ฉะนั้น ความเอ็นนอก
เอ็นใจของคนเรา ก็เรียกว่า นิพพานได้ เหมือนกัน.

นี่เพื่อจะให้เข้าใจคำว่านิพพานได้ง่าย ๆ ได้ครบถ้วน
ก็ให้ถือเอาความหมายของคำว่าเอ็น ๆ นั้นไว้ให้ ได้ เอ็นนอก
เอ็นใจตามธรรมดา นี้ ก็เรียกว่านิพพานได้ เหมือนกัน;
แต่มันแตกเอ้อหรือในระชยะสั้น มันไม่เหมือนกับเอ็นนอกเอ็นใจ
เพราะว่ามันหมกก็เดส. แต่เราก็สามารถจะเทียบเคียงกันได้
ว่าที่มันเอ็นนอกเอ็นใจนั้น มันดีกว่าร้อนนอกร้อนใจ ชีวิตที่
เอือกเอ็นนี้ มันดีกว่าชีวิตที่เร้าร้อน.

ชีวิตที่เอือกเอ็นนั้น มัน อยู่กับพระนิพพาน;
ชีวิตที่เร้าร้อนนั้น มันอยู่กับกิเลส. *แต่บางทีก็เดสมันก็*
หลอกได้ เหมือนกัน *หลอกให้เห็นเป็นของเอ็นไป ก็มี;* จึง
เกิดมีคนเขลาพวกหนึ่ง ระบุงามารมณที่สมบุรณ์ ว่าเป็น
นิพพาน; เพราะว่าการมณนั้น เมื่อได้มาก็ทำให้หยุด
ความใคร่เสียได้ เป็นความเอ็นชนิดหนึ่ง. *แต่ไม่จริงเป็น*

ของหลอดวง คนก็อึ้งโง่ซึ้งเซลา หลงเอากรรมณณ์ ว่า เป็น
นิพพาน ก็มี.

นี่ก็ปรากฏอยู่ในพระบาลี ตำหรับคนพวกหนึ่งเขา
ถือเอากรรมณณ์ ว่า เป็นนิพพาน ถ้าได้กรรมณณ์ตามที่คอง
การ มันก็หยอกการกระหาอได้ชนิดะหนึ่ง ก็เป็นนิพพาน. เขา
ถือว่ามันเป็นนิพพานอย่างแท้จริง เพราะเขาไม่รู้ ด้กัที่ถือว่า
เป็นกรรมณณ์เป็นนิพพานนี้ มีสมาธิมาก ไต่คว้า ใน
ประเทศอินเดียก็อึ้งเหลืออยู่ ชุกๆ ซ่อนๆ อยู่ มันไม่จริง.

ต่อมาคนเราพบ อังขันไปกว่านั้น ว่า ญาณสมาธิต่าง
หาก ที่เย็นกว่ากรรมณณ์ คนพวกนี้ก็ถือเอาญาณ ไทโย
เจพระจตุตถฌานว่าเป็นพระนิพพานกันอยู่ ยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง
มีอยู่ในครั้งพุทธกาล. เอาจตุตถฌานเป็นนิพพาน เป็นที่รักกัน
แพร่หลาย. จะเอาปฐมฌาน ทุตถฌาน คติฌาน เป็น
นิพพานก็ได้. เพราะมันก็อึ้งเย็นเหมือนกัน หรือเลยไป
กว่านั้น เอารูปฌาน เป็นนิพพาน ก็มีอยู่ เป็นที่สุดแห่ง
ทุกข์.

พระพุทธเจ้าก่อนแต่ที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ยังเป็น
พระสิทธัตถะอยู่ ก็ไปเที่ยวศึกษาในสำนักเหล่านั้น: แต่

ทรงพบว่า มันยังไม่ถึงขนาดที่จะเป็นนิพพานจริง จึงตะ
 อาจารย์เหล่านั้นเสีย ซึ่งเราก็ได้ยินได้ฟัง ในเรื่องพระพุทธ-
 ประวัติ ว่าได้เคยศึกษากับอาจารย์ชื่อ ฮาพารคาบสบัง
 อุกทคาบสบัง แล้วก็พิสูจน์ให้อาจารย์เหล่านั้นเห็นว่า ยังไม่จริง
 ยังไม่ถึงที่สุด จึงออกไปแสวงหาของพระองค์เอง จนพบ
 ว่า ความสันกิลเลสโดยประการทั้งปวงนั้น เป็นนิพพาน.
 นิเอนจริง เยนเตตชาติ เยนถึงที่สุด นี้คือนิพพาน.

คำว่า นิพพาน เป็นคำพุทธธรรมคำๆ ก็หมายถึงเย็น
 ของอะไรก็ได้; ท้อเมื่อมาใช้ในทางพระศาสนา และถึง
 ระดับสูงสุดแล้ว ก็หมายถึงสันกิลเลส, หมกกิลเลสแล้วก็เย็น
 จริง, สันกรรม อยู่เหนือกรรม แล้วก็เย็นจริง. นี้คือ นิพพาน
 แท้จริง ที่จะได้รับจากมัชฌิมาปฏิปทา ที่ถูกต้องและ
 สมบูรณ์.

พวกเราก็มีมัชฌิมาปฏิปทา ชนิดที่ถูกต้องและ
 สมบูรณ์, แล้วก็เข้าไปเพื่อนิพพาน ก็คือนิพพานชนิดนี้ คือ
 นิพพานที่แท้จริง, โดยอาศัยหนทางคือมัชฌิมาปฏิปทา คือ
 อริยมรรคประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการ ที่พระพุทธองค์
 ทรงนำมาเปิดเผย มาแสดง มาจำแนกแจกแจง มาบอก

ให้เป็นครั้งแรก ในวันเพ็ญอาสาฬหปุณณมี คือวันที่
ทรงแสดง ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งคล้ายกับวันนี้.

แล้วเราก็มาทำพิธีบูชา เรียกว่าบูชาธรรมะ ใน
วันอาสาฬหปุณณมี คือบูชาัมมัตถิมาปฏิปทา—หนทาง
สายกลาง อันประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการ มีสัมมาทิฏฐิ
เป็นต้น มีสัมมาสมาธิ เป็นปริโยสาน คือว่า มรรคนี้มีองค์ ๘
ประการ.

มรรคมีองค์ ๘

พูดว่า สัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ กัม.

ในบางแห่งเรียกกะตัตถ์ก็ยิ่งกว่านั้น ก็เรียกว่า
สัมมาสมาธิ อันมีบริวาร ๗ เข้าใจว่าบางคนก็ได้เคยฟังแล้ว
แต่ส่วนมากคงยังไม่เคยได้ยินด้วยซ้ำไป ว่าสัมมาสมาธิมี
บริวาร ๗ นั้นคืออย่างไร?

เกี่ยวกันจะไม่พูดทั้ง ๘ พร้อมกัน ยกเอาสมาธิเป็น
ส่วนสำคัญ เรียกว่าเป็นตัวเรื่องของเรื่อง, แล้วที่เหลืออีก ๗
คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปไป สัมมาวาจา สัมมาภังกันโต
สัมมาอาชีโว สัมมาวาจาโม สัมมาสติ; นี่เขาเป็นบริวาร

ของสัมมาสมาธิ จึงใช้คำเรียกใหม่ว่า สัมมาสมาธิบริวาร ๗
 คือมีบริวาร ๗ นั้นเอง, อีกเอาสัมมาสมาธิเป็นหลัก นอกเหนือ
 เป็นบริวารของสัมมาสมาธิหมด.

นี่ก็มีเหตุผลอยู่ เพราะว่าตัวสัมมาสมาธิ นั้นแหละ
 ให้สำเร็จประโยชน์ ในการกำจัดมารโดยตรง สัมมาทิฏฐิ
 แม้จะเป็นญาณ เป็นความรู้ ก็เรียกว่าเป็นกองทัพหน้า ไม่ใช่
 กองทัพหลวง; เป็นกองทัพหน้า แล้วก็มีกองทัพช่วยเหลือ
 กองทัพอุดหนุน กองทัพอะไรอีกมาก เครื่องมือเครื่องใช้อีก
 มาก. กองทัพหลวงโดยแท้จริงนี่คือ สมาธิ คือสัมมาสมาธิ.
 นี่เอาองค์สุดท้ายเป็นแก้วอินโระ เอาตัวนอกเหนืออีก ๗ องค์นั้น
 เป็นบริวารของสัมมาสมาธิ เสียก็มี.

แม้อย่างนี้ก็ยังไม่เรียกว่า ขริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่แน่
 แทะ แต่ว่าจัดรูปร่างกันเสียใหม่ เหมือนกับว่า กองทัพ
 มีสัมมาสมาธิเป็นทัพหลวง นอกนั้นเป็นทัพหน้าบ้าง ปีกซ้าย
 ปีกขวาบ้างไปตามเรื่อง, แล้วก็ขำมารได้เหมือนกัน.

เรามารู้อันเสียให้หลายแง่หลายมุม ก็จะต้องว่า
 มัชฌิมาปฏิปทาตามปกติคือ มรรคมีองค์ ๘ กลมเกลียว

กัน; แต่บางทีท่านก็เรียกว่า สัมมาสมาธิมีบริวาร ๘ นี้ก็
ใกล้เคียงกันแหละ ไม่ต้องเชื่อใคร ไปคิดดูก็เห็นได้เอง.

อาตมาต้องการแต่จะให้ท่านทั้งหลาย ได้ทราบกัน
ในวันนี้เป็นพิเศษ ว่าเรามีเรื่องมัชฌิมาปฏิปทา เป็นเรื่อง
สำคัญ; เป็นใจความสำคัญของวันนี้ ที่ประกอบพิธี
อาสาพหุบูชา ทำความเข้าใจให้ถึงที่สุด ชมเชยกันให้ถึงที่สุด
พูดจาปรึกษาหารือกัน ให้ถึงที่สุด ในกรณีที่จะมีมัชฌิมาปฏิปทา
เป็นเครื่องดำเนินชีวิต หรือประกอบกันอยู่กับชีวิต.

ถ้าว่ามัชฌิมาปฏิปทา มาประกอบกันอยู่กับ
ชีวิตแล้ว มันก็จะเป็นชีวิตที่บาป อุกุศล เกาะกุมไม่ได้;
เหมือนกับว่าหม้อ ใส่น้ำ โข่ง ใส่น้ำ คั่วเสียแล้ว น้ำจะขังอยู่ไม่ได้;
มัชฌิมาปฏิปทาช่วยได้มากถึงอย่างนี้ โดยไม่ต้องเจตนา. ถ้า
ไหม้มันคั่ว หม้อมันคั่ว น้ำมันก็ออกเอง โดยไม่ต้องมีใคร
เจตนา. ถ้าชีวิตนี้เป็นมัชฌิมาปฏิปทา อุกุศลมันก็ไหล
ออกไปเอง โดยไม่ต้องมีเจตนา.

มันก็เป็นไปได้ลึกซึ้ง ถึงขนาดที่เรียกว่า เป็น
โลกุตตรธรรม อยู่เหนือความมีเจตนามีศีล ก็มีศีลบริสุทธิ์
แท้จริง ชนิดที่อยู่เหนือเจตนา, มีสมาธิแท้จริงอยู่เหนือ

เจตนา, มีปัญญา มีสติ อะไรก็ล้วนแต่สูงสุดเหนือเจตนา
เรียกว่า เป็นไปเพื่อพระนิพพาน โดยประการฉะนี้.

นี่เรียกว่าหนทางไปนิพพาน วันนั้นพระองค์ทรง
ชี้ทาง ทรงมอบหมายทาง ทางไปไหน? ทางไปนิพพาน.
ทำไมจึงไปนิพพาน? เพราะว่ามัน ไม่ติดที่ไหน ไม่ติดที่นั่น
ไม่ติดที่นี้ ไม่ติดซ้าย ไม่ติดขวา ไม่ติดอะไรเลย โดยเฉพาะ
อย่างอื่นไม่ติดในเวทนา ซึ่งเป็นของที่อัวให้ติดอย่างยิ่ง. ใน
โลกนี้ไม่มีอะไรจะเป็นแห่งเหนียว จะล่อใจให้ติด เหมือนกับ
เวทนา; เกี้ยวนี้ ไม่ติดในเวทนามันก็ไปได้ นั่นแหละ
คือทาง.

ไม่ติดในเวทนามาก็ไม่เกิดกิเลส; ไม่ติดในกิเลส
เรียกรวบออกที่เดียวก็ได้ว่า ไม่ติดในวัฏฏะ ไม่ติดในวัฏฏ-
สงสาร. วัฏฏสงสารคือ วงกลม, กลมอยู่เหนืออีกเส้น
— เป็นเหตุให้ทำกรรม — ทำกรรมแล้วก็เป็นเหตุ ให้ได้เกิด
ผลกรรม. เสวยผลกรรมแล้วก็เกิดกิเลสอีก — ก็ทำกรรมอีก
— มีผลกรรมอีก — เสวยผลกรรม — เกิดกิเลสอีก, วันเป็น
วงกลมอย่างนี้. นี่เรียกว่าติดมาก ติดในวัฏฏสงสาร ถูก
กักขังอยู่ในวัฏฏสงสาร.

ทางไปนิพพานนั้น มักก็ทำลายวิภวภูจะ อาศัย
 วิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธะ น้อมไปเพื่อการสละ
 โทษประการทั้งปวง ไม่มีอะไรจะติด. ธรรมะที่เป็นไป
 เพื่อพระนิพพาน มีลักษณะอย่างนี้ แล้วยังเรียกว่าหนทาง,
 หนทางไปสู่พระนิพพาน.

พูดได้โดยไม้อก้องกลัวคิดว่า วันหนึ่งเรามาประชุมกัน
 เพื่อพูดจากันถึงเรื่อง หนทางที่จะไปพระนิพพาน. นิพพาน
 นี้ไม่ต้องไป ถึงได้โดยไม่ต้องไป; ถ้าไป มันไปที่อื่น.
 ถึงนิพพานนั้น คือดับมันเสียที่นี้, ดับมันเสียที่ตรงนี้.
 ดับความร้อนให้หมดไป ความเย็นก็เกิดขึ้นแทน ฉะนั้น
 จึง ไม่ต้องไป.

นิพพานไม่ถึงได้ด้วยकारไป; ยิ่งไปยิ่งไม่ถึง
 ยิ่งไปนั้น เพราะว่ามันโง่ มันไปหลงยึดถือในสิ่งใดมันก็ถือว่า
 วิตา, วิตาไปวิตามา เทียววิตา มันก็ไม่ถึง มันก็ไม่ได้.

ถ้ารู้ว่า ความร้อนมันอยู่ที่ตรงนี้, มันเป็นกิเลส
 เป็นบาป เป็นอกุศล ก็ดับมันเสีย ด้วยอำนาจมัชฌิมา-
 ปฏิปทา; มันก็ถึงได้ที่ตรงนี้ โดยไม่ต้องเดิน. พังแล้ว

มันก็น่าหวั ว่าไม่ต้องเดินมันก็ถึง; ยิ่งเดินก็ยังไม่ถึง, ไม่
ต้องเดินมันก็ถึงได้ที่ตรงนี้ ก็คือดับมันเสีย.

สิ่งใดเป็นกระแสแห่งการปรุงแต่ง. ด้วยอำนาจ
ของอิทัปปัจจยตา ก็ดับมันเสีย ก็หยุดมันเสีย ก็เป็นความ
ดับแห่งความทุกข์ โดยประการทั้งปวง; นี่ทางไปนิพพาน.
คนที่ว่าเขาเอง สันนิษฐานเขาเอง ก็คงจะหลับตาเห็นว่า
เป็นทางยาว ขาวไป ไกลเพื่อไปที่เดียว นั่นมันเป็น
มโนภาพที่ผิดแล้ว.

ถ้ามีความคิดที่ถูกต้อง ก็จะเห็นว่า ดับสิ่งที่ลูก
โหลงๆอยู่เสีย คือสังขารที่เป็นการปรุงแต่ง มีอาการ
ปรุงแต่ง ลูกโหลงๆอยู่ที่นี้; เป็นกิเลสก็ร้อน, เป็นความ
เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันก็ทุกข์, เมื่อมันมีความร้อน มันมี
ความทุกข์ ไม่สงบเย็น; ดับเสียได้ซึ่งไฟกิเลสและไฟ
ทุกข์แล้ว มันก็ เป็นนิพพาน คือเย็นลงไปที่นี่.

แสดงไว้โดยนัยแห่งมัชฌิมาปฏิปทา หรือองค์ ๘
แห่งความถูกต้อง ประกอบกันขึ้นเป็นขริยมรรคอันประเสริฐ
เป็นเรื่องสำคัญ เป็นสิ่งสำคัญของวันอาสาฬหบูชา ที่เรา
มาประชุมกันที่นี่ เพื่อประกอบพิธีอาสาฬหบูชา โดยนัย
ดังที่กล่าวมา.

หวังว่า ท่านทั้งหลาย จะมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น, มีความเห็นแจ้งเพิ่มขึ้น ในเรื่องของมัชฌิมาปฏิปทา, ให้สมกันกับข้อที่ว่า เราทำอาสาฬหบูชากันทุกปี ๆ อย่าให้ย่ำเท้าอยู่ที่เดียวเลย. ให้มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า มีแสงสว่างมากขึ้น เกิดจิตกุศลมากขึ้น เกิดญาณมากขึ้น แล้วก็นำไปเพื่อความสงบรำลึก รุขิง เห็นจริง เป็นไปเพื่อพระนิพพาน; เรื่องก็จะได้รับผลสม กับค่า ในการที่มาประกอบพิธี ดังที่กล่าว.

อาตมาหวังอย่างนี้ จึงได้พูดอย่างนี้ จึงได้พูดด้วยเรื่องนี้ ในลักษณะอย่างนี้ เป็นไปพหุปรลัดับต่อจากเรื่องทบบรรยายแล้วเมื่อตอนเย็น; มันก็เป็นเรื่องเดียวกัน ก็เป็นเรื่อง ของขวัญที่พระองค์ประทานให้ในวันนั้น สำหรับเป็นเครื่องกำจัดมาร, จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์, ต้องเป็นเรื่องสำคัญของมนุษย์, มนุษย์ต้องมีให้ได้ มีให้มาก จนถึงกับกำจัดความทุกข์ได้สิ้นเชิง; การอภินิพพานก็มีได้ สมตามความมุ่งหมาย ของการเป็นพุทธบริษัท ในพระพุทธานุศาสนะ.

การบรรยายก็พอสมควรแก่เวลา อาตมาก็ขอยุติการบรรยายในครั้งนีไว้ แต่เพียงเท่านี้.

เอวี่ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

กรรมดี ดีกว่า มงคล

กรรมดี ดีกว่า มงคล สืบสร้าง กุศล
ดีกว่า นิ่งเฉย ของขลัง
พระเครื่อง ตะกรุด อู๋ถั่ง ปลุกเสก แสนนมัง
คาถามั่ง ขววมั่ง รังรอง
ขี้ฉาด หวดกถั่ว หัวขึง กิเลส เต็มพุง
มงคล อะไร ไต่ลม
อันธพาล ขอหา มากุม เป็นเรื่อง อุหลุม
นอนตาย ถ่ายเครื่อง— รวงทอง
ธรรมะ ต่างหาก เป็นของ เป็นเครื่อง คัมภีร์ทอง
เพราะว่า เป็นพระ ออ์กัจริง
มีธรรม ฤๅมี ไครขึง ไร้ธรรม มีสิ่ง
ไม่มี ก็ตาย เกินตาย
เทพนั้น เวรท่าน หลึงชาย เร่งชวน เร่งชวาย
หาธรรม มาเป็น มงคล
กระหัง บรรลุ มรรคผล หมดตัว หมดคน
หันจาก เกิดแก่ เจ็บตาย
บิณฑุ์ หุดพ่อง ใจกาย อุบ่ทวะ หังหลาย
ไม้ท้อ ไม้พาน สดานโต
เห็นโลก เห็นธรรม อ้าไท กิเลส—สวะไท
ไม้อาจ ย้าย บ้าหา.

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปฐม

ที่	ช.ศ. ๒๔	ช.ศ. ๒๔๖	พ.ศ. ๒๔๖	ช.ศ. ๒๔	ช.ศ. ๒๔๖	ช.ศ. ๒๔
	พ.ศ. ๒๔๖	พ.ศ. ๒๔๖	พ.ศ. ๒๔๖	พ.ศ. ๒๔๖	พ.ศ. ๒๔๖	พ.ศ. ๒๔๖
๑	๒๕	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๔	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๕	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๗	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๘	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๙	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๐	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๑	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๒	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๓	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๔	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๕	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๗	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๘	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๑๙	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๐	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๑	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๒	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๓	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๔	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๕	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๗	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๘	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๒๙	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๐	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๑	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๒	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๓	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๔	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๕	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๗	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๘	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๓๙	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖
๔๐	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖	๒๖

สามเหลี่ยมใต้

สามเหลี่ยม ใต้ ให้เป็น ให้เป็นมุม
สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม
สามเหลี่ยม สามเหลี่ยม ให้ให้มุม
ที่ สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม

หมายเหตุ :-

"ใต้ให้เป็น" คือ สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม
สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม

"ให้ให้เป็น" คือ สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม
สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม

"สามเหลี่ยม" คือ สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม
สามเหลี่ยม ให้ให้มุม สามเหลี่ยม

Dr. S. S. S.